

M^m

BİLANÇO

TÜRMOB AYLIK YAYIN ORGANI • SAYI : 61 • KASIM 2001

5 FİYATI:2.500.000.-TL.

● *Enflasyon Muhasebesi*

● *2002 Bütçesi Revizyona Mahkum*

● *Devlette Kayıtdışı*

● *Gelir Dağılımı Alarm Veriyor*

● *Türkiye'nin Kuyusunu Liberalizasyon mu Kazdı?*

Ekonomik Rapor

Sahibi

Mustafa ÖZYÜREK

Genel Yayın Yönetmeni

Nail SANLI

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü

Ali Ekber DOĞANOĞLU

Yayın Kurulu

Nail SANLI

Ali E. DOĞANOĞLU

Ahmet FETTAHOĞLU

Barış TOPRAK

TÜRMOB

Basın Yayın Dağıtım İşletmesi
tarafından yayınlanmaktadır

Adres

Gençlik Caddesi No:107
06570 Anıttepe - ANKARA
Tel: (0.312) 232 50 60 (10 Hat)
Fax: (0.312) 232 50 73
http: www.turmob.org.tr
e-mail:alid@turmob.org.tr

Baskı

Ümit Matbaası
(0.312) 419 38 26

Dergide yayımlanan yazıların yayın hakkı
Bilanço Dergisi'ne aittir.
Kaynak gösterilmeden bir bölümü veya
tamamı alıntı yapılamaz

2002 hedefleri

1999 Kasım'ında başlayan kriz süreci, 2001 yılında yoğunlaşarak devam etti. 2002 yılına ilişkin ekonomik hedeflerin saptandığı, tartışıldığı bugünlerde 2002 yılında zor bir yıl olacağı gözüküyor

Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı temel alınarak hazırlanan ve AB'ye sunulan "*Katılım Öncesi Ekonomik Program*" bir anlamda pembe bir gözlükle hazırlanmış bir projeksiyonu içeriyor. TBMM'ne sunulan 2002 yılı bütçesi detaylarına bakıldığında bizi gerçekle yüzyüze getiriyor. Bütçede gelirler yüzde 41,8 artarken, giderler yüzde 24 gibi düşük bir artış içeriyor. İlk bakışta olumlu bir gösterge gibi görünen bu rakamların alt başlıklarına baktığımızda Türkiye klasiği haline gelen ek bütçe rakamları gözümüzde canlanmaya başlıyor.

2002 yılı için yüzde 4 gibi bir büyüme hedefi saptadık. Böylesine derin bir krizden, Türkiye hızlı bir büyüme ile çıkacağı ifade eden bu rakam olumlu gözükmesine karşın gerçekçi bir hedef mi? Bu noktada da tereddütler yüksek boyutlarda. Tamamen dış kaynağa endeksli hedeflerin gerçekleşmesi bizlerin değil kreditorlerin elinde.

Türkiye 2001 yılını bitirirken, krizin de bitmesi tüm toplumun beklentisi, ancak bu krizin sadece ekonomik bir kriz olmadığını da unutmamak gerekiyor

Dergimizin bu ayki sayısında da sizler için Dünya'daki ve Türkiye'deki gelişmeleri, beklentileri aktarmaya çalıştık. Bu sayımızı da beğeni ile okuyacağınızı umuyoruz.

Gelecek sayımızda buluşmak dileğiyle.

Nail SANLI
Genel Sekreter

Enflasyon muhasebesi

Son zamanlarda reel sektörü canlandırma ve kurtarma formlerinden biri olarak enflasyon muhasebesi gündeme geldi. Enflasyon muhasebesi TÜRMOB tarafından ve çeşitli çevrelerce yıllardır savunulmasına karşın bir türlü gerçekleşmedi. Gündeme geldiğinde ve bu yönde yasal düzenleme yapılması önerildiğinde Maliye tarafından enflasyonu kalıcı hale getirir gerekçesiyle kabul görmedi.

Türk vergi sistemi, karın enflasyondan arındırılmasını gerçekleştiriyor. Bu nedenle de gerçekte enflasyondan doğan kar vergilendiriliyor. Bu ise ticari karın değil ticari varlığın vergilendirilmesine neden oluyor.

Mükellefler, ticari varlıklarını korumak, enflasyon nedeniyle vergi ödemek için, bilinçli bir şekilde verginin dışına çıkmaya dolayısıyla kayıtdışı çıkmaya çaba harcıyorlar

Enflasyon nedeniyle ortaya çıkan bu problemin tek ve gerçekçi çözümü, enflasyon rakamlarının katlanılabilir düzeye çekilmesi olarak gösteriliyor. Enflasyon düşürülmediği takdirde ikinci çare, mükelleflere, karlarının tümünü enflasyondan arındırarak yöntemleri uygulama olanağı vermek noktasında odaklanıyor. Bir diğer anlatımla, Türk Vergi Sisteminde enflasyon muhasebesinin uygulanmasına olanak sağlayan yasal düzenlemenin yapılması sistemin sağlığı açısından gerekiyor

Diğer taraftan enflasyon muhasebesini benimsemek ekonomide enflasyonu devamlı kabul etmek anlamına geleceğinden, toplum psikolojisine etkisi olumsuz olabilir. Bu ise enflasyonla mücadelede sonuç almayı zorlaştırabilir. Bu olumsuzluğa rağmen, enflasyon muhasebesine im-

kan verilmesi Türkiye’de kayıtdışılığı önleyecek ve sağlıklı bilgilere ulaşılmasına imkan sağlayacak.

Enflasyon muhasebesi nedir?

Türkiye Muhasebe ve Denetim Standartları Kurulu tarafından yayınlanan 2 nolu Türkiye Muhasebe Standardı "Yüksek Enflasyon Dönemlerinde Finansal Raporlama"yı içeriyor. Bu standart Uluslararası Muhasebe Standardı Kurulu'nun 29 nolu standardıyla paralel olarak hazırlandı. Bu standart enflasyon muhasebesi uygulamasını karşılamaktadır. Türk şirketleri uluslararası kuruluşlara verdikleri mali tablolarda da Uluslararası muhasebe standartlarını uygulamaktadırlar.

İki nolu Türkiye Muhasebe Standardı yüksek enflasyon ortamında, temel finansal tabloların düzenleme esaslarını içeriyor. Yüksek enflasyonlu dönemlerde Türk Lirası birimine göre sunulan faaliyet sonuçları ve finansal durumun bir anlam taşımayacağı, liranın satın alma gücünde meydana gelen azalışlar, farklı tarihlerde ortaya çıkan işlem ve olayların karşılaştırılmasını önleyeceği ve sonuçların yanıltıcı olacağı göz önünde tutularak finansal tabloların, dönem sonundaki liranın satın alma gücüne göre düzeltilmesini sağlıyor. Düzeltme işlemi muhasebe kayıtları dışında raporlar aracılığıyla yapıyor

Vergi mevzuatında da işletmeleri enflasyondan korumaya yönelik çeşitli mekanizmalar bulunuyor. Ancak bunlar birebir enflasyon muhasebesini karşılamıyor. Bu mekanizmaların başlıcaları şöyle;

Yeniden değerlendirme, Azalan bakiyeler yöntemine göre amortisman, Duran varlık yenileme fonu, Alacak ve borç senetlerinin reeskontu, Finansman fonu, Gayrimenkul ve iştirak

satışlarından doğan karın sermayeye ilavesinde vergi istisnası, Maliyet bedeli artırımı, Stok değerlemede LIFO yöntemi, Araştırma ve geliştirme fonu, Yatırım indiriminde endeksleme, Kur farklarının vergi dışı bırakılması uygulaması

TÜRMOB’un önerisi

Enflasyon muhasebesinin Türk vergi sistemine yerleştirilebilmesi için TÜRMOB tarafından hazırlanan, çeşitli siyasi partilere mensup milletvekilleri tarafından 1998 yılında TBMM’ne sunulan Kanun teklifinde ülke şartlarına uygun düzenlemeler öngörülmüştü.

Önerilen yöntemine göre, aktif ve pasifte yer alan bütün fiziksel varlıklar değerlendiriliyor. Aktif fiziksel varlıklarda oluşan değer artışı 'kazanç', pasif fiziksel varlıklarda oluşan değer artışı ise 'zarar' kabul ediliyor. Böylece gerçek kazanç ulaşıyor. Aynı zamanda bu yöntemde bilançonun hem aktif hem de pasif tarafı eşzamanlı ele alınıyor

Halen vergi sistemimizde işletmeleri enflasyona karşı kısmen koruyan veya bu etkiyi gösteren düzenlemeler yer alıyor. Bu düzenlemelerden bir kısmı enflasyon muhasebesiyle yakından ilgili. Dolayısıyla enflasyon muhasebesine geçilir ise işletmeleri enflasyondan koruyan bazı müesseseler enflasyon muhasebesi uygulayan mükellefler açısından işlevini yitiriyor. Yapılacak düzenlemelerde bu durumun göz önüne alınıp, enflasyon muhasebesi uygulayan mükelleflerin bu müesseseleri uygulamalarının sağlanması gerekiyor.

İzmir SMMM Odası tarafından düzenlenen Türkiye Muhasebe Standartları Sempozyumu I’de Prof. Dr. Mustafa A. Aysan tarafından sunulan

tebliğde Hiperenflasyon İçerisindeki Ekonomilerde Finansal Raporlama konulu 29 nolu standardın gelişimi ve Türkiye uygulaması şu şekilde sunuluyor;

IASB Standartları

1989 yılında Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu (IASB - International Accounting Standards Board) tarafından "Hiperenflasyon İçerisindeki Ekonomilerde Finansal Raporlama" konulu 29 sayılı Uluslararası Muhasebe Standardının yayınlanmasına dayanak teşkil etmiştir. Adı geçen komitenin 1981 yılında yayınlanmış olan "Değişen Fiyat Seviyelerinin Etkisini Yansıtan Finansal Bilgiler" başlıklı 15 sayılı standardı enflasyon ortamında finansal bilgilerin sunulmasına yöneliktir. Bununla birlikte düşük oranlı enflasyon ortamlarına göre, yüksek oranlı enflasyonların finansal bilgilere çok daha fazla zarar vermesi ve özellikle ülke sınırlarının giderek önemini kaybetmesi ve yüksek enflasyonlu ülkeler ile diğer ülkelerin finansal bilgi alışverişlerinin yoğunlaşması söz konusu 29 sayılı standardın geliştirilmesine neden teşkil etmiştir. Standart, başlangıç bölümündeki, "hiperenflasyon koşullarına sahip bir ülkede ulusal para birimi üzerinden düzenlenmiş ve enflasyona göre düzeltilmemiş finansal raporların hazırlanması yararlı değildir" ifadesi ile yukarıda da üzerinde durulan net gerçeği dile getirmiştir.

Enflasyon sonucunda paranın değişmez ölçü birimi olma niteliğinin kaybolması finansal tablo rakamlarının anlamlı biçimde getirilebilmesi için kısaca "Enflasyon Muhasebesi" olarak bilinen akademik çalışmaların başlatılmasına sebep olmuş ve özellikle gelişmiş batı ülkelerinde bu çalışmaların sonuçları yasal düzenlemeler veya meslek kuruluşlarının kararları ile büyük ölçüde uygulamaya aktarılmıştır.

Ekonomileri ve muhasebe uygulamaları gelişmiş bu ülkelerde finansal tablo rakamlarının enflasyona göre düzeltilmesi ile ilgili uygulama-

malarda çeşitli yaklaşım farklılıkları gözlenmekle birlikte, bu yaklaşımlardaki ortak nokta finansal tablo açıklamalarında enflasyona göre düzeltilmiş rakamlar ile tarihi maliyetlere göre elde edilmiş rakamların bir arada sunulmasıdır Diğer bir ifade ile, tarihi maliyetlere göre elde edilmiş bilgiler her ne kadar enflasyon oranının büyüklüğüne bağlı olarak anlamlarını belirli ölçüde yitirmişlerse de, finansal tablo açıklamalarının ayrılmaz bir parçası olma niteliğini hala korumaktadırlar. Şüphesiz ki, bu uygulamanın temel nedenini bu ülkelerdeki enflasyon oranının genellikle iki haneli rakamların altında kalması oluşturmaktadır.

Yüksek oranlı enflasyon yaşayan ülkelerde ise tarihi maliyetlere dayalı muhasebe bilgileri hemen hemen tamamen anlamsız biçime dönüşmekte, muhasebe sistemleri nakit, alacaklar ve borçlar dışında anlamlı hiçbir bilgi üretememekte, geleneksel finansal tablo analizi yöntemleri kullanılamaz hale gelmekte, kamuya finansal tablo açıklaması uygulamaları da amacına ulaşmamaktadır. Bu nedenle düşük oranlı enflasyon ortamları için geliştirilen çift sütünlü enflasyon muhasebesi yaklaşımlarının yüksek enflasyon koşullarındaki ülkelerin muhasebe uygulamaları için yeterli olması beklenmemelidir."

Türkiye'deki uygulamalar

"Ülkemizde yaklaşık son yirmi yıldır kronik biçimde devam eden enflasyon, muhasebe bilgilerine olan etkisi yönünden incelendiğinde, Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu'nun tanımına göre "hiperenflasyon" tanımına girmektedir. Buna göre ülkemizdeki bilançolarda yer alan bilgilerden parasal varlıklar ve borçlar dışında kalan diğer bilanço bilgileri ile gelir tablosunda tüm bilgiler yararlı olmaktan tümüyle uzaklaşmışlardır. Bu bilgilerin, herhangi bir düzeltmeye tabi tutulmadan karar alma amacıyla kullanılması da mümkün değildir.

Ülkemizde enflasyonun finansal

tablolarına etkisi sonucunda uygulamaya aktarılmış tek önlem, Vergi Usul Kanunu uyarınca 1983 yılından bu yana bilançodaki duran varlıkların yeniden değerlendirilmesidir. 1983 yılında bir kereliğine olmak üzere yürürlüğe konan, ancak 1985 yılından bu yana her yıl süreklilik kazandırılan yeniden değerlendirme uygulamasının ve amortisman ayırma konusunda işletmelerimize 1983 yılından bu yana tanınan yüksek oranlı amortisman imkanlarının, işletmelere amortisman ayırma konusunda geniş imkanlar verdiği ve vergi matrahının belirlenmesinde işletmeleri rahatlatmış açıktır. Bununla birlikte temelde vergi matrahı hesaplamaya yönelik sınırlı bu uygulamanın finansal tablo rakamlarında yarattığı bilgi düzelmesi son derece sınırlıdır.

Ülkemizde işletme dışına yönelik raporlamalarda nakit akış tablosunun hazırlandığı ve enflasyona göre düzeltilmesinin söz konusu olduğu ilgi çekici iki uygulama ise IAS'a göre bankaların finansal tablolarının denetimi ve yurtdışına yönelik özel amaçlı denetimlerde IASB kurallarına uyulmasıdır.

Halen, TCMB bankaların bağımsız denetiminin Uluslararası Muhasebe Standartlarına uygun olarak yapılmasını istemektedir. Bununla birlikte, bu denetimlerde IAS 29 kapsam dışı bırakılmakta ve bankaların finansal tabloları enflasyona göre düzeltilmemektedir. Bu yaklaşımın temelinde, ülkemizde enflasyon muhasebesinin yıllardır yürürlüğe koyulmamış olmasının yarattığı 'Enflasyon muhasebesine yabancılaşma' ve bunun sonucunda enflasyona göre düzeltilecek rakamların yayınlanan rakamlardan çok farklı çıkmasının yaratacağı spekülasyonlardan kaçınılmasının olduğu düşünülebilir.

Ancak, yurtdışı ilişkileri yoğun olan bazı özel sektör kuruluşlarının zorunlu olmayan denetimlerinde Uluslararası Muhasebe Standartları uzunca bir süredir uygulanmaktadır."

2002 bütçesi revizyona mahkum

Maliye Bakanı Sümer Oral tarafından açıklanan ve TBMM Plan ve Bütçe Komisyonu'nda görüşmelerine başlanan 2002 yılı bütçesi gerçekçi bulunmadı. Maliye Bakanı Sümer Oral'ında "İçine sinmeyen" bütçe 2002 yılına ek bütçeyle geçirileceğinin sinyallerini içeriyor.

Giderler

2002 yılı konsolide bütçesi ile genel ve katma bütçeli kuruluşlara 98 katrilyon 71 trilyon lira ödenek tahsis edildi. bunun 97 katrilyon 771 trilyon liralık bölümü genel bütçe ödenekleri, 8 katrilyon 68 trilyon liralık bölümünü katma bütçe ödenekleri oluşturdu. 2002 yılı konsolide bütçesinin 21 katrilyon 891 trilyon lirası personele, 7 kat-

rilyon 792 trilyon lirası diğer carilere, 5 katrilyon 736 trilyon lirası yatırımlara ve 62 katrilyon 652 trilyon lirası transfer harcamalarına ayrıldı. Transfer ödeneklerinin 42 katrilyon 795 trilyon lirası faiz giderlerine ve bu miktarın 5 katrilyon 895 trilyon lirası da dış borç faizlerine ayrıldı.

Gelirler

2002 yılı konsolide bütçe gelirleri ise önceki yılın tahsilat tahminine göre yüzde 41.8 oranında artarak 71 katrilyon 118 trilyon lira olarak belirlendi.

Konsolide bütçenin 57 katrilyon 911 trilyon lirası vergi gelirlerinden, 6 katrilyon lirası vergi dışı normal gelirlerden, 6 katrilyon li-

rası özel gelir ve fonlardan, 300 trilyon lirası da katma bütçe gelirlerinden sağlanacak.

Denge

Bu gelir ve gider rakamları çerçevesinde 2002 yılında bütçe açığının 26 katrilyon 953 trilyon lira, faiz dışı bütçe fazlasının ise 15 katrilyon 842 trilyon lira olması hedeflendi. Buna göre bütçe açığının GSMH içindeki payı yüzde 9.6, faiz dışı bütçe fazlasının GSMH içindeki payı yüzde 5.6 olarak hedeflendi.

Gerçekleşmeler

2000 yılında konsolide bütçe giderleri bir önceki yıla göre yüzde 66.3 oranında artarak 46.7 katrilyon lira, bütçe gelirleri yüzde 76.6 oranında artarak 33.4 katrilyon lira ve bütçe açığı da yüzde 44.9 artışla 13.3 katrilyon lira düzeyinde gerçekleşti.

2001 yılının dokuz aylık uygulama sonucunda bütçe giderleri geçen yılın aynı dönemine göre yüzde 56.6 artarak 54.8 katrilyon lira olurken bütçe gelirleri yüzde 45.7 artışla 36.4 katrilyon lira düzeyinde gerçekleşti. Bu dönemde bütçe açığı yüzde 83.7 artışla 18.4 katrilyon lira düzeyinde gerçekleşirken faiz dışı bütçe dengesi yüzde 46.7 artışla 11.1 katrilyon lira fazla verdi.

Hedefler gerçekçi mi?

2001 yılı dokuz aylık döneminde bütçe giderleri bir önceki yıla göre

Temel Ekonomik Büyüklükler			
	2001 Program	2001 Tahmin	2002 Program
GSMH (Trilyon TL)	153.405	187.767	280.551
Büyüme Oranı (%)	4,5	-8,5	4,0
GSMH Deflatörü (%)	18,0	60,3	46,0
TEFE Ortalama (%)	15,2	60,0	45,6
TEFE Yılsonu (%)	10,0	80,0	31,0
TÜFE Ortalama (%)	19,5	53,7	46,4
TÜFE Yılsonu (%)	12,0	65,0	35,0

yüzde 56.6 oranında arttı. 2002 yılı bütçesinde ise giderler bir önceki yıl gerçekleşme tahmininden sadece yüzde 24 artışı ifade ediyor. 2001 yılında faiz ödemeleri 40 katrilyon 578 trilyon olarak gerçekleşmesi tahmin ediliyor. 2002 yılında bütçeden faiz ödemeleri için ayrılan miktar ise 42 katrilyon 795 trilyon yani faiz harcamaları sadece yüzde 5.4 bir artış sağlayacağı tahmin ediliyor.

2000 bütçesinde bir önceki yıla kıyaslandığında faiz ödemeleri için yüzde 105.2'lik bir artış öngörülmüştü. 2001 bütçesinde ise bir önceki yıla göre başlangıçta yüzde 21.1'lik bir azalış öngörülmesine karşın 16 katrilyon 680 trilyon lira revize edilerek 40 katrilyon 578 trilyon liraya yükseldi. 2002

bütçesindeki yüzde 5.4'lük faiz ödemelerindeki artış oranında bir önceki yıl bütçesi gibi şimdiden revizeye mahkum.

Hazine tarafından bu eleştiriye verilen cevap ise muhasebe sisteminde kaynaklı ve artışın gerçekçi olduğu noktasında. Hazine, 2001 yılında nakit ödeme yapılmadan bütçeye faiz gideri olarak kaydedilen 8.5 katrilyon TL'nin, bütçe iç borç faiz harcamalarının 2002 yılında 2001 yılına göre nominal artmadığı izlenimi vermektedir. Oysa, nakit faiz ödemeleri 2001 yılındaki 28,3 katrilyon TL seviyesinden 2002 yılında 36,7 katrilyon TL seviyesine yükselmiştir.

Hazine'nin bu yaklaşımında bütçe rakamlarına ayrı bir tartışma noktası açması yanı sıra gerçekçi bir artış

olup olmadığı noktasındaki eleştiriye cevap vermemektedir.

Detaya inilerek gider kalemlerindeki artışın gerçekçi olmadığı orta ya konulabilir. Ancak en büyük kademede bu gerçekleşmesi imkansız tahmin bile 2002 bütçesinin fotoğrafını seçilemeye yetiyor.

2002 bütçesinde gelir hedeflerine baktığımızda da tablo fazla değişmiyor. Giderleri kısıp gelirleri artırmayı hedefleyen bütçede gelir artış oranı yüzde 41.8 olarak hedeflendi. Vergi gelirlerinde yüzde 50.3'lük bir artış öngörülerek 57 katrilyon 911 trilyon lira hedeflendi. 2002 yılında bir önceki yıla kıyaslandığında Gelirden alınan vergilerde yüzde 27.9'luk, sevretten alınan vergilerde yüzde 74.2'lik, mal ve hizmetlerden alınan vergilerde yüzde 63.5'lik ve dış ticaretten alınan vergilerde yüzde 66.7'lik bir artış hedeflendi.

2001 yılı ilk on aylık gerçekleştirmelere baktığımızda gelirlerde yüzde 45.7'lik bir artış ortaya çıkıyor. Ancak reel olarak bu artış yerini yüzde 9.9'luk bir gerilemeye bırakıyor.

Gelir tahminleri içerisinde en yüksek artışı yüzde 90.2 ile akaryakıt tüketim vergisi, yüzde 82.8 ile taşıt alım vergisi, yüzde 75.6 ile motorlu taşıtlar vergisi artışları oluşturuyor. Kriz içerisindeki bir ekonomide bu artış oranlarının gerçekçi olup olmadığını değerlendirmesi bile doğru bir yaklaşım olmasa gerek.

Henüz bütçe TBMM'de görüşmeleri devam ederken ek bütçe büyüklüklerine ilişkin tahminler yapılmaya başlandı bile.

2002 Yılı Konsolide Bütçe Finansman Programı Tablosu	
I. TOPLAM GELİRLER	71.118
Vergi Gelirleri	57.911
Diğer Gelirler	13.207
II. FAİZ DIŞI GİDERLER	55.276
Personel	21.891
Diğer Cari	7.792
Yatırım	5.736
Faiz Dışı Transferler	19.857
III. FAİZ DIŞI BÜTÇE DENGESİ (I-II)	15.842
IV. FAİZ	42.795
V. BÜTÇE DENGESİ (I-(II+IV))	-26.953
VI. FİNANSMAN	26.593
İç Borçlanma (Net)	13.486
Tahvil (Net)	12.095
Satış	28.953
Ödenen	-16.858
Bono (Net)	1.391
Satış	39.358
Ödenen	-37.967
Dış Borçlanma (Net)	13.467
Kullanım	24.18
Ödenen	-11.351

Konsolide Bütçe Gelirlerinin 2001 Yılı Tahsilat Tahmini 2002 Yılı Bütçe Teklifi ve Artış Oranları			
(Milyar)			
	2001 Yılı Tahsilat Tahmini	2002 Yılı Bütçe Teklifi	Artış %
Konsolide Bütçe Gelir Top. (A+B)	50.151.000	71.118.000	41,8
A. Genel Bütçe Gelir Top. (I+II+III)	49.750.000	70.818.000	42,3
I. Vergi Gelirleri Top. (a+b+c+d+e)	38.536.000	57.911.000	50,3
a. Gelirden Alınan Vergiler (1-5)	14.872.000	19.027.000	27,9
1. Gelir Vergisi	11.509.000	15.401.000	33,8
2. Kurumlar Vergisi	2.983.000	3.595.000	20,5
3. Ek Gelir Vergisi			
4. Faiz Vergisi	380.000	31.000	-91,8
5. Ek Kurumlar Vergisi			
b. Servetten Alınan Vergiler (1-4)	399.000	695.000	74,2
1. Motorlu Taşıtlar Vergisi	381.000	669.000	75,6
2. Veraset ve İntikal Vergisi	18.000	26.000	44,4
3. Ek Motorlu Taşıtlar Vergisi			
4. Ek Emlak Vergisi			
c. Mal ve Hizmetlerden Alınan Vergi (1-9)	17.511.000	28.625.000	63,5
1. Dahilde Alınan Katma Değer Vergisi	6.841.000	10.608.000	55,1
2. Ek Vergi	793.000	1.376.000	73,5
3. Taşıtlar Alım Vergisi	268.000	490.000	82,8
4. Akaryakıt Tüketim Vergisi	5.525.000	10.509.000	90,2
5. Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi	1.529.000	1.588.000	3,9
6. Damga Vergisi	836.000	1.345.000	60,9
7. Harçlar	773.000	1.269.000	64,2
8. Özel İletişim Vergisi	614.000	975.000	58,8
9. Özel İşlem Vergisi	332.000	465.000	40,1
d. Dış Ticarettten Alınan Vergiler (1-5)	5.735.000	9.560.000	66,7
1. Gümrük Vergisi	403.000	640.000	58,8
2. Akaryakıt Gümrük Vergisi	1.850	2.800	51,4
3. Tek ve Maktu Vergi	150	200	33,3
4. İthalde Alınan Katma Değer Vergisi	5.310.000	8.892.000	67,5
5. Diğer Tış Ticaret	20.000	25.000	25,0
e. Kaldırılan Vergiler Artıkları	19.000	4.000	-78,9
II. Vergi Dışı Nor. Gelir Top. (1-6)	6.874.000	6.907.000	0,5
1. Kurumlar Hasılatı ve Devlet Payı	544.000	860.000	58,1
2. Devlet Patrimuvanının Gelirleri	4.253.000	2.845.000	-33,1
3. Faizler, İkazlar ve Tavizlerden Geri Alınanlar	415.000	650.000	56,6
4. Cezalar	800.000	1.200.000	50,0
5. Çeşitli Gelirler	462.000	902.000	95,2
6. Rekabet kur., RTÜK, İMKB. ve SPK'dan Sağ. Gelir.	400.000	450.000	12,5
III. Özel Gelirler ve Fon. Topl. (1-4)	4.340.000	6.000.000	38,2
1. Özel Gelirler	350.000	300.000	-14,3
2. Fonlar	3.124.000	5.000.000	60,1
3. Eğitim Özel Gelirleri	828.000	700.000	
4. Bedelli Askerlik Özel Geliri.	38.000		
B. Katma Bütçe Gelirleri	401.000	3000.000	-25,2

TÜRMOB VERGİ SİSTEMİNE İLİŞKİN ÖNERİLERİNİ AÇIKLADI

TÜRMOB'un vergi sistemine Bakışı ve Önerileri raporu düzenlenen bir basın toplantısıyla kamuoyuna açıklandı.

Raporun Genel Bir Bakış isimli bölümünde Cumhuriyetin kuruluşundan günümüze vergi sisteminin gelişim seyri anlatılıyor. Raporda;

"1950'li yıllardan bu güne kadar vergi kanunlarında değişiklikler yapan 140'ın üzerinde kanun çıkarılmıştır. Ve bunların çoğu da reform iddiasıyla çıkarılmıştır. Ancak özellikle kamu finansmanı dengelerine bakıldığında söz konusu değişiklikler sonucunda istenen sonuçların alınmadığı net bir şekilde ortaya çıkmaktadır.

Yönetmek harcamakla olur ilkesinden hareketle son 20 yıldır "vergi alma-borç al" anlayışı ha-

kim olmuştur. Çıkarılan vergi kanunları da "vergi harcamaları" yoluyla bu sisteme sürekli destek sağlamıştır. Bu şekilde her geçen yıl artarak devam eden borçlanma gereği ve yaşanan siyasal belirsizliklerle artan borçlanma maliyetleri trendi ülkeyi duvara dayamıştır.

Bu noktada öteden beri vergi ile ilgili çevrelerin dile getirdiği gibi kamu harcamalarının gerçek finansman kaynağı olan vergiye dönüş zamanı gelmiş ve geçmektedir. Dolayısıyla ülkemiz içinde bulunduğu şartların getirdiği zorunlulukların yanı sıra sistemin aksamasının da etkisiyle ciddi bir vergi reformu ihtiyacı içindedir. Bu reformun toplumun tüm kesimlerinin katkıları alınarak yapılması başarı için zorunludur. Yaşadığımız

tecrübeler bunu yeterince ortaya koymuştur.

TÜRMOB olarak biz vergi sistemimizi yakından izliyoruz, ortaya çıkan sorunlarla ilgili eleştiriler yapıyoruz ve çözümler öneriyoruz. Konumuz gereği, sorunlara hem mükellefler, hem de devlet açısından bakıyoruz. Bu nedenle ciddi bir vergi reformu ihtiyacının ortada olduğu bu gün görüşlerimizi kamuoyu ile paylaşmayı bir görev adlediyoruz. Uygulanabilir, gerçekçi önerilerin uygulamacılardan geldiği yönündeki genel kabul görmüş ilkeyi esas alarak TÜRMOB olarak yapılacak bir vergi reformunda dikkate alınması gereken önerilerimizi ortaya koyuyoruz."

Raporda yer alan öneriler ise özetle şöyle;

4369 sayılı Yasa'dan önceki Gelir Vergisi Kanunu'nda yer alan kaynak esasına dayalı gelir tanımı aynen korunmalıdır

Vergi sisteminde bulunan vergi muafiyet ve istisnaları ülkemizin içinde bulunduğu şartlar, ekonominin gerekleri ve kamu finansman ihtiyaçları dikkate alınarak yeniden değerlendirilmelidir.

Türk vergi sisteminde yavaş yavaş bir faciaya dönüşen adı kadar basit olmayan basit usul kesinlikle kaldırılarak söz konusu mükellefler gerçek usulde vergilendirilmelidir.

Vergi iadesi sistemi yeniden aylık hale getirilmeli; kapsamı genişletilmelidir.

Vergi sisteminde bulunan ve işleme olasılığı bulunmayan ayrıca pek çok soruna neden olan otokontrol mekanizmaları yeniden gözden geçirilmelidir.

İki yıllık bir süre ile geri getirilen ve öteden beri vergi sistemimizde sıkıntılar yaratan hayat standardı esasının uygulama süresi kesinlikle uzatılmamalı ve kaldırılmalıdır.

Modern vergi sistemlerinde olduğu gibi mutlaka gelir ve servet çözümleri ile harcama düzeyi arasında bağ oluşturan bir otokontrol mekanizması ihdas edilmelidir.

Enflasyon muhasebesi getirilmelidir.

Üniter vergi sistemine geçilmelidir.

Ücretlilere geçici bir süreyle uygulanma imkanı getirilen düşük oranlı vergi tarifesi, daha düşük oranlı ve daha yüksekli dilimli olarak devamlı hale getirilmelidir.

Halen yürürlükte bulunan harcamaya üzerinden alınan vergi kanunları ile gelir üzerinden alınan vergi kanunları arasındaki uyumsuzlukların giderilmelidir.

Vergi ceza sistemi yeniden oluşturulmalıdır. Vergi ziyayı ve suçla orantılı, kendi içinde hiyerarşik bir yapısı ve isimlendirilmesi bulunan, basit, uygulanabilir, ucu açık olmayan ve kamu vicdanında kabul gören ve caydırıcı etkileri idari süreçlerle kesilmeyen bir vergi ceza sistemi oluşturulmalıdır.

Ekonomide yaşanan gelişme sonucunda ortaya çıkan ve Vergi Kanunları içerisindeki yeri tartışmalı olan finansal enstrümanlarla ilgili tereddütleri ortadan kaldıracak şekilde düzenlemeler yapılmalıdır.

Uluslararası hukuk kuralları da dikkate alınarak vergi kanunlarında e-ticaret ile ilgili gerekli düzenlemeler yapılmalı ve vergi kanunları bu sürecin engeli olmaktan çıkarılmalıdır.

Avrupa Birliği tarafından da vergisel rekabeti bozucu uygulamalar olarak tanımlanan ve kabul edilen serbest bölge uygulamasına son verilmelidir.

Gelir ve Kurumlar Vergisi Kanunlarında yer alan kurumlaşmayı teşvik edici müesseseler ile devir, birleşme ve bölünme ve tasfiye hükümlerinin gözden geçirilerek birbirleriyle, diğer vergi kanunlarıyla ve özellikle Türk Ticaret Kanunu ile uyumlu ve sorun yaratmayan mekanizmalar haline getirilmelidir.

Yurt dışı inşaat ve müteahhitlik hizmetleriyle ilgili vergisel düzenlemelerin, sektörün önemi ve döviz kazandırma potansiyeli de dikkate alınarak çözüme kavuşturulması gereklidir.

Yap-İşlet-Devret ve Yap-İşlet

modelleri çerçevesinde yapılmakta olan işler konusunda vergi kanunlarındaki düzenlemeler ihtiyacı karşılamaktan uzaktır.

İktisadi kıymetlerin vergi kanunlarında birden fazla değeri veya rayıcı olamaz. Prensip değer tespiti tek ölçüt ile yapılmasıdır ve bu ilke korunmalıdır.

Olağanüstü vergilerden kaçınılmalıdır.

Niteliği aynı olan hizmetler aynı şekilde, farklı olan hizmetler ise farklı şekilde vergilendirilmelidir. Bu eşitlik ilkesinin olmazsa olmaz kuralıdır.

Yeni çıkarılan vergi kanunları, yasalastığı dönemi takip eden hesap dönemi başında itibaren yürürlüğe konulmalıdır.

Kayıt dışı veya diğer bir ifade ile vergi dışı ekonomi ile uzun soluklu, etkin ve tutarlı bir mücadele başlatılarak kayıt altına alınmalıdır.

Vergi kimlik numarası uygulaması vatandaşlık numarası haline getirilmelidir.

Vergi oranları içinde yaşanılabilir bir vergi sistemi yaratacak düzeye indirilmeli, diğer parafiskal yükler kademeli olarak azaltılmalıdır.

Vergi oranları farklılaştırmalarından kaçınılmalı ve vergi oranlarının farklılaştırılmasının kayıt dışı ekonomiyi besleyen mekanizmalar olmasına izin verilmemelidir.

Özerk, etkin, motivasyonu yüksek, olayları geriden takip etmeyen, vergi sistemine hakim, beşeri sermayesi üst düzeyde olan ve maddi anlamda da tatmin edilmiş bir vergi idaresi oluşturulmalıdır.

Vergi denetiminin etkinliğini artırmak amacıyla mali müşavirlik kurumundan etkin bir şekilde yararlanılmalıdır.

TÜRMOB'un Ekonomiye Bakışı ve Öneriler Raporu;

"Yatırıma dönük kamu harcamaları artırılmalı denetimli kura geçilmeli"

TÜRMOB'un Ekonomiye Bakışı ve Öneriler Raporu yayımlandı. Raporda Türkiye ekonomisinin gelişim seyri analiz edilerek, genel değerlendirme ve öneriler yer alıyor.

Raporda, son on yılda ekonomik alanda yaşanan olumsuzlukların temelinde kamu finansman açıkları ve kısa vadeli yabancı sermaye hareketleri bulunduğu usapta-ması yapılıyor

199'lardan buyana uygulanan ekonomik programlar ve bunların sonuçları değerlendiriliyor. 2000 ve 2001 yılına ilişkin tüm ekonomik gelişmeler analiz edilerek, 1990 yılından bu yana çıkan uygulama eksiklikleri ve hatalar çerçevesinde genel değerlendirme ve önerilerde bulunuluyor.

Raporun genel değerlendirme ve öneriler başlığı altında şu görüşlere yer veriliyor;

"Türkiye ekonomisi II. Dünya Savaşı sonrasının en büyük ekonomik krizini yaşamaktadır. Bundan daha önemlisi üretimin

düşüğü, fabrikaların kapandığı, firmaların iflas ettiği ve yüzbinlerce çalışanın işsiz kaldığı bu ortamda insanlar işlerin düzeleceği yolundaki ümitlerini yitirmişlerdir.

İçinde bulunduğumuz Ekim ayında ekonomik alanda gelinen nokta bir çok bakımdan olumsuzluk sergilemektedir.

Ekonomik daralma bugüne kadar görülmemiş şiddetiyle sürerken ve ne zaman tekrar büyüme ortamına geçileceği kestirilemez durumda iken esasen ikinci plana atılmış olan enflasyon tekrar tırmanışa geçmiştir.

Yapılan fon transferleri sonucu toplam kamu kesimi iç borç stokunun yaklaşık ikiye katlanarak 100 Katrilyon TL'ni aşmasına rağmen bankacılık sektörü halen toparlanamamış olup, şu anda kamunun, bazı bankaların sermayelerine iştirak etmesi planlanmaktadır.

Faizler kamu borçlarının çevrilmesini tehdit eder yükseklikte seyrettiği halde Devlet, TL. cin-

sinden yeteri kadar borçlanamakta, ancak döviz üzerinden borçlanabilmektedir.

Uygulanan iç borçlanma politikası ekonomideki faiz ve kur riskinin hemen tümüyle kamu tarafından üstlenilmesi sonucunu getirmiştir. Toplam iç borç stoku içinde, döviz ve dövize endeksli borçların oranı yüzde 30'a, değişken faizli borçların payı ise yüzde 53'e çıkmış, devlet elindeki borç yönetim araçlarını büyük ölçüde kaybetmiştir.

Yılın ilk dokuz aylık döneminde faiz dışı fazla 11 Katrilyon lirayı aşmış olmakla beraber, ekonomik faaliyet hacmindeki daralmanın vergi gelirleri üzerindeki olumsuz etkisi belirgin şekilde ortaya çıkmaya başlamıştır.

Yüksek oranlı devalüasyona ve iç piyasa daralmasına rağmen ihracattaki artış oldukça sınırlı kalmış ve dış ticaret ile cari işlemler hesabında gerçekleşen iyileşme büyük ölçüde iç talepteki ve üretimdeki keskin düşüşün ithal hacmini daraltmasından kaynaklanmıştır."

Raporun sonuç ve öneriler bölümünde ise;

"Uygulamaya konulmasından buyana uzun bir süre geçmiş olmasına rağmen ekonomik sorunları çözüme ve ekonomiyi yeniden büyüme sürecine sokmakta başarısız olduğu açık biçimde ortaya çıkan Güçlü Ekonomiye Geçiş Programı yeniden gözden geçirilerek revize edilmelidir.

Bu kapsamda ;

- Dalgalı kur politikası terk edilerek, denetimli kur sistemine geçilmelidir,

- Ekonominin canlanmasına katkı sağlayacak şekilde geçici bir süre ile vergi oranları düşürülmelidir, Bu çerçevede;

1. İstihdam hacmini düşürücü ve kayıtdışılığı özendirici bir etki doğuran çalışanlar üzerindeki gelir vergisi yükü ile SSK ve Bağ-Kur prim oranları azaltılmalıdır;

2. Özellikle temel ve zorunlu tüketim malları üzerine uygulananlar gibi gelir dağılımını daha da bozucu etkiye sahip KDV

oranları, iç pazarı canlandırıcı etkisi de dikkate alınarak düşürülmelidir,

3. Yatırımları, özellikle uzun vadeli yabancı sermaye girişini özendirici vergi muafiyetleri ve indirimleri getirilmeli ve teşvik tedbirleri alınmalıdır

- GEGP'nda öngörülen ve gelecek yıl daha da yükseltilmesi programlanan "Faiz Dışı Bütçe Fazlası" iç talebi kırmakta, ekonomik daralmayı derinleştirmektedir, bu bakımdan faiz dışı bütçe fazlasının GSMH'ya oranının yüzde 4'e kadar çekilerek yatırım dönük kamu harcamalarının artırılması yoluna gidilmelidir

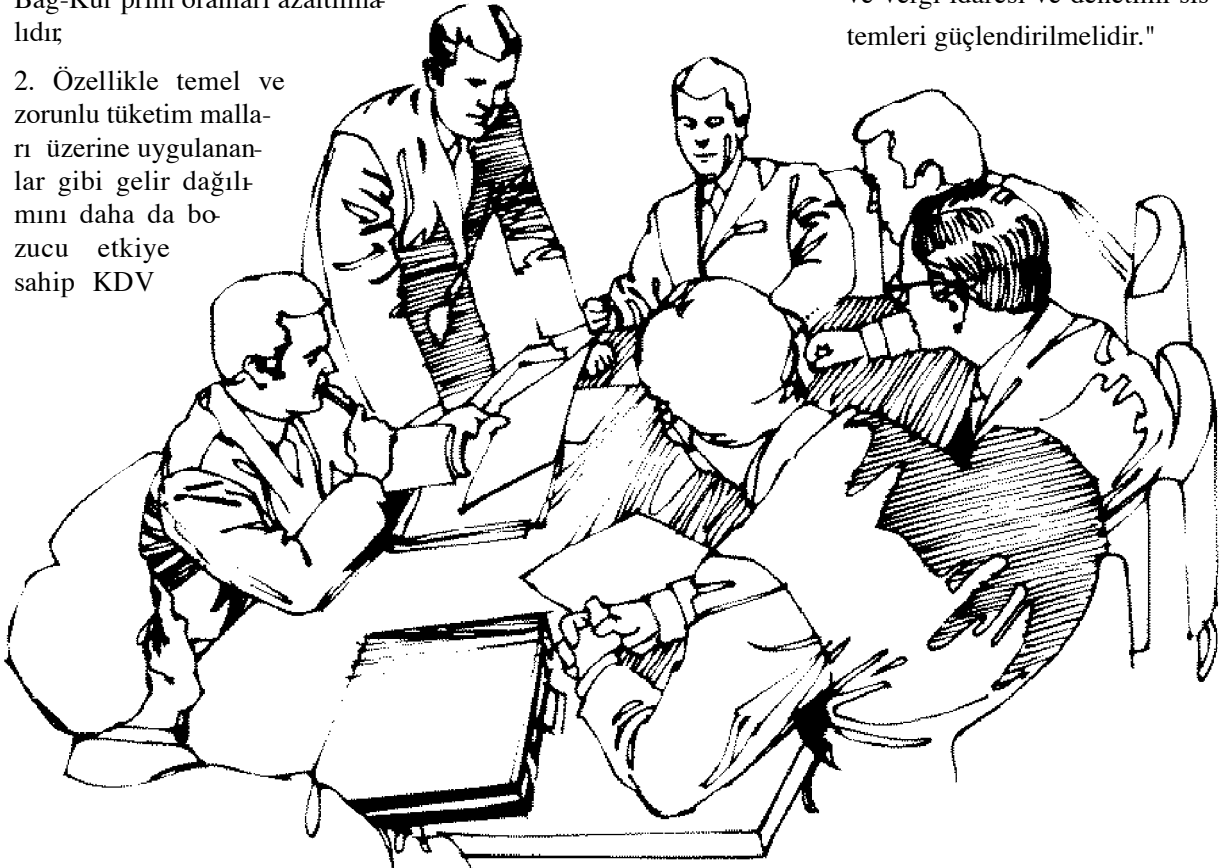
- Dalgalı kur sisteminin ve yüksek reel faizlerin, üreticilerin ve ihracatçıların finansman maliyetlerini artırdığı ve üretim ve ihracat faaliyetlerini olumsuz yönde etkilediği hususu dik-

kate alınarak ihracat ve işletme kredi desteği artırılmalıdır

- Daha uzun dönemli önlemler olarak,

1. Devlet yeniden yapılandırılması, küçültülmeli daha etkin hale getirilmeli ve kamu finansman açıklarının özel sektör üzerindeki caydırıcılığı önlenmelidir

2. Vergi tabanı genişletilmeli ve kayıt dışı ekonomi küçültülmelidir, tüm ekonomik nitelikli yasalar bu amaçla gözden geçirilmeli, hamiline yazılı belgelerden nama yazılı belgelere geçilmeli, yaygınlaştırılan vergi kimlik numarası etkin şekilde uygulanmalı, yıllık beyanname verilmesini engelleyen hükümler kaldırılmalı ve vergi idaresi ve denetimi sistemleri güçlendirilmelidir."

Devlette kayıtdışı

2001 yılında beş adet Hazine hesabı Sayıştay Genel Kurulu kararı ile reddedildi. Hazine dış borçlara ilişkin hesapları 1996 yılından bu yana veremiyor. Dış borçlar gerek Sayıştay Genel Kurulunda gerekse TBMM Plan ve Bütçe Komisyonu Kesin Hesap Kanunu'ndan çıkarılıyor.

Sayıştay'ın Hazine Hesapları 2001 yılı izleme raporuna göre 2000 yılına kadar reddedilen hesaplar şu şekilde özetleniyor;

“Dış borçlara ilişkin sorunlar, ilk olarak 1996 yılında Dış Borçlar Hesabına kaydedilen 600 trilyon liralık bir muhasebe fişinin detayının sorulganması ile tespit edilmiştir. Denetim sırasında bu fişin detayının tespit edilemediği Sayıştay tarafından gönderilen bir raporla Meclise bildirilmiştir. Bu ikaz sonucunda 1996 yılı Dış Borçlar Hesabı, Plan ve Bütçe Komisyonu tarafından reddedilmiş ve Kesin Hesap Kanunu'ndan çıkarılmıştır. Komisyon Sayıştay'ın, bu konuyu incelemesini ve denetim sonuçlarını takip eden yıl kesin hesabı ile Meclise sunmasını istemiştir.

1997 yılında yapılan çalışmalar Dış Borçlar Hesabına ilişkin sorunların söz konusu 600 trilyon liralık kayıtlı sınırlı olmadığını, hesapta yer alan dış borç stokunun ve bilgisayar sistemlerindeki verilere dayanılarak hazırlanan yardımcı cetvellerin büyük oranda hatalı olduğunu göstermiştir.

Bu çalışmalar sonucunda dış borç stokunun, yıl içi kullanım kayıtlarının ve bunlara ilişkin kur farkı hesabının yanlış olduğu tespit edildiğinden, 1996 yılı Dış Borçlar Hesabı bu defa Sayıştay Genel Kurulu tarafından reddedilmiştir.

1997 yılından sonra dış borç kayıtlarının ve kayıtların takip edildiği sistemlerin yenilenmesi için kapsamlı çalışmalar başlatıldı. Söz konusu yeniden yapılanma çalışmalarının tamamlanmaması nedeniyle 1997, 1998 ve 1999 yılı Dış Borçlar Hesapları, dış borç stoku ve dış borç kullanımları ile ilgili bilgileri içermeyecek şekilde verildi. Hesapların bu şekilde tanzim edilmesi, teknik tabiriyle “hesabın verilmemesi” anlamına geldiğinden, Sayıştay Genel Kurulu tarafından reddedilmiştir.”

2000 yılı dış borçlar hesabı da, dış borçların tam, doğru ve uygun şekilde göstermediği için Sayıştay Genel Kurulu Kararı ile reddedildi.

Dış borçların tam olarak takip edilememesinin temel nedeni olarak, kullanım bilgilerinin kredileri kullanan kuruluşlar tarafından Hazineye bildirilmesi olarak saptandı. Bu eksiklikler sonucu, söz konusu kullanımlar bütçeye gider kaydedilmiyor ve kayıt dışı kalıyor.

1999 yılında genel bütçeli kuruluşların 448 trilyon liralık, katma bütçeli kuruluşların da 136 trilyon liralık dış borç kullanımları gider kaydedilmemiş.

Sayıştay tarafından reddedilen Hazine hesapları şunlar;

- Dış borçlar hesabı
- Kredi anlaşmaları hesabı
- Kullanılacak dış krediler hesabı
- Genel bütçe dışındaki daire ve kurum borçları hesabı,
- Genel bütçe dışındaki dairelere yatırılan sermayeler hesabı

Raporun değerlendirme ve öneriler başlığı altında ise şu görüşler yer aldı;

Hazine Saymanlıklarının 2000 yılı mizanlarında yer alan hesaplardan;

- Dış Borçlar,
- Kredi Anlaşmaları,
- Kullanılacak Dış Krediler,
- Genel Bütçe Dışındaki Daire ve Kurum Borçları,
- Genel Bütçe Dışındaki Dairelere Yatırılan Sermayeler hesapları, tam, doğru ve uygun bulunmamış ve 2000 yılı hesapları reddedilmiştir.

Daha önceki yıllarda reddedilmiş olan;

- 1995, 1996, 1997, 1998 ve 1999 yılları Dış Borçlar Hesapları,
- 1997, 1998 ve 1999 yılları Genel Bütçe Dışındaki Daire ve Kurum Borçları Hesapları,
- 1997, 1998 ve 1999 yılları Genel Bütçe Dışındaki Dairelere Yatırılan Sermayeler Hesapları,
- 1999 yılı Kredi Anlaşmaları Hesabı,
- 1999 yılı Kullanılacak Dış Krediler Hesabı,

henüz hazırlanarak Sayıştaya sunulmamış olduğundan

bunlara uygunluk verilmesine dönük bir çalışma yapılamamıştır.

Uygunluk Bildirimi Verilmesi Şartları

Bu güne kadar reddedilmiş olan Hazine hesaplarına uygunluk bildirimi verilebilmesi için;

1) Reddedilen hesaplar, ait oldukları yıl bazında eksiklikleri ve hataları giderilerek yeniden tanzim edilmeli ve uygunluk bildirimi verilebilmesi için Sayıştay'a sunulmalıdır.

2) Denetime sunulan hesaplar;

a) Tam olmalı: Kaydedilmesi gereken tüm işlemleri ihtiva etmeli,

b) Uygun olmalı: Tüm kayıt ve işlemlerin tasnifi muhasebe ilkelerine ve mevzuata uygun olmalı,

c) Doğru olmalı: Kayıtlar hesabı önemli ölçüde sapıracak maddi hatalardan uzak olmalıdır

3) Uygunluk bildirimi verilen hesaplar doğrultusunda saymanlık mizanlarında, genel mizanlarda ve Hazine Genel Hesaplarında, geçmişe dönük olarak gerekli değişiklikler yapılmalıdır

Öneriler

1998 yılı İzleme Raporu ile önerilen ve Plan ve Bütçe Komisyonu'na oylanarak kabul edilen şu hususların uygulamaya geçirilmesi temin edilmelidir;

1. Yıllık Yatırım Programlarına dış kredi anlaşmalarında öngörülen kullanım takviminde yer alan ödenekler konmalıdır

2. Maliye Bakanlığı bütçe çağrısında kuruluşların dış proje kredisi kullanımlarının tamamı için ödenek istemeleri uyarısında bulunmalıdır Bu ödenekler aynen bütçeleştirilmeli ve ödenek kesintisinin dışında tutulmalıdır

3. Dış proje kredileri için verilen ödenekler, nakit temini gerektirmediklerinden ve uluslararası anlaşmalar gereğince belirlenen takvimler çerçevesinde harcamalarından, yıl başlarında tamamen serbest bırakılmalıdır

4. Bütçeleştirme işlemlerinin uzamasının yatırımları ya vaşlatmasını veya durdurmasını önlemek için, dış proje kredilerinin ödenek kaydı işlemleri kuruluşların Bütçe Dairesi Başkanlıklarınca yapılmalıdır

2001 Yılı İzleme Raporu ile ortaya konan yeni öneriler şunlardır;

1. Kullanılacak Dış Krediler Hesabı kayıtları, kreditor tarafından bildirilen dış borç kullanım bilgileri ile tutulmalıdır Bu şekilde kayıt dışı kalan dış borç tutarlarının kamu hesaplarına intikali sağlanacaktır

2. Devlet Borçları Saymanlığı nezdinde dış borç stokunun hem kullanıcı kuruluşlardan gelen bilgiyle, hem de kreditorlerden gelen bilgiyle iki ayrı hesapta takip edilmesi sağlanmalıdır

3. Kullanıcı kuruluş verileri ile kreditor verileri arasında yıl sonlarında oluşan fark Maliye Bakanlığı ve Sayıştay Başkanlığı'na bildirilmelidir

4. Hali hazırda dış borç kullanımlarına ilişkin olarak kuruluşlardan alınan bilgiler, sadece proje kredilerine ilişkindir. Bu kredilerle ilgili giderlerin Hazineye bildirilmesi ve bütçeleştirilmesi henüz sağlanamamıştır. bu tutarların takibi ve bütçeleştirilmesi için gerekli düzenlemeler yapılmalıdır

5. Genel ve katma bütçeli kuruluşlar tarafından program kredilerinden kullanılan ve bütçeye gider kaydedilmesi gereken tutarların da Hazineye bildirilmesi ve bütçeleştirilmesi için gerekli düzenlemeler yapılmalıdır

6. Bütçe dışındaki hesaplarda takip edilmekle birlikte, ödeme niteliği taşıyan bütün sermaye mahsup işlemlerinde tahakkuk evrakı kullanılmalıdır

2000 Yılında KİT'lerin Sermaye Durumu			
Trilyon TL			
Kuruluş Adı	GBDDYS Hesabı*	Tahakkuk Verileri**	Fark (A-B)
BOTAŞ	128,7	149,7	-21,0
ÇAYKUR	63,3	61,1	2,3
DHMİ	32,9	146,7	-113,8
DMO	3,9	3,9	0,0
ETİ Holding	37,3	37,3	0,0
KIYEM	2,7	9,1	-6,4
MKEK	11,7	8,2	3,4
PTT	30,9	89,5	-58,6
Sümer Halı	6,6	4,2	2,5
TCDD	464,5	409,9	54,6
TDCİ	40,8	-7,5	48,3
TEAŞ	34,3	-330,2	364,5
TEDAŞ	202,4	-19,7	222,1
TEKEL	29,3	59,4	-30,2
TELEKOM	225,0	347,0	-122,0
TİGEM	38,9	22,1	16,8
TKİ	2,6	37,1	-34,5
TMO	328,5	329,9	-1,4
TPAO	23,5	68,9	-45,4
TŞFAŞ	217,5	340,9	-123,4
TTK	158,4	7,2	165,6
Emlak Bankası	24,6	-266,0	290,6
Halk Bankası	145,5	182,8	-37,2
Ziraat Bankası	201,3	282,4	-81,1
Toplam	2.455,3	1.959,5	495,8

* Kayıtlar saymanlık bazındadır 2000 yılı idare hasıbından alınmıştır

** 2001 yılı Ağustos ayı itibariyle KİT Genel Müdürlüğü'nden alınan veriler.

Türkiye, AB için ekonomik hedeflerini açıkladı

Türkiye katılım öncesi ekonomik programını Avrupa Birliği'ne sundu. Programda 2005 yılına kadar temel ekonomik göstergelerdeki hedefler yer aldı.

Rapor sekizinci beş yıllık kalkınma planı temel perspektifi doğrultusunda hazırlandı. Hedeflerin 2002 bütçesi ile uyumlu olmadığı dikkat çekiyor. Rapora göre 2002 yılı makroekonomik profeksiyonu şu şekilde;

2002 yılı makroekonomik programının temel öncelikleri, enflasyonu süratle aşağı çekmek, cari işlemler hesabını dengeye yakın bir seviyede tutmak, anti-enflasyonist süreçle tutarlı mali uyumu başarmak ve sürdürülebilir bir büyüme sürecine tekrar girmektir.

2001 yılında yüzde 7,5 oranında azalması beklenen GSMH'nin, 2002 yılında yüzde 5 oranında artması öngörülmektedir. GSMH büyümesinin yurt içi talepte öngörülen canlanmadan kaynaklanması beklenmektedir.

TEFE ve TÜFE'de 12 aylık artışların 2002 yılı sonu itibarıyla sırasıyla yüzde 31 ve yüzde 35'e gerilemesi öngörülmektedir.

2002 yılında ihracatın (bavul ticareti dahil) 36,9 milyar dolara, ithalatın (FOB) ise 45 milyar dolara ulaşması beklenmektedir.

Ticaret açığındaki artış ve diğer gelirlerin hedeflenen seviyede gerçekleşmesi neticesinde, cari işlemler fazlasının 2002 yılında

1,3 milyar dolar olması öngörülmektedir.

Maliye politikasının temel amacı, kamu açıklarının kalıcı bir biçimde azaltılması ve sürdürülebilir bir finansman yapısına geçişin sağlanması olacaktır. Bu çerçevede, maliye politikası, mali disiplinin sağlanması, enflasyonun azaltılması ve cari açığın kontrol altında tutulması amaçları ile tutarlı olarak uygulanacaktır.

Kamu kesimi faiz dışı bütçe fazlası

nın, 2001 yılına göre 1 puan artırılarak, yüzde 6,5'e ulaşması hedeflenmektedir.

Hedeflenen faiz dışı fazlanın, özel leştirme ve reel faiz oranlarında beklenen düşme ile birlikte, kamu kesimi toplam borcunun GSMH'ye oranının 2001 yılında öngörülen yaklaşık yüzde 80 seviyesinden, 2002 yılında yüzde 70 seviyesine gerileyeceği düşünülmektedir.

Temel Ekonomik Göstergeler

	2000	2001 Tahmin	2002 Program	2005* Tahmin
GSMH Büyümesi (% Değişme)	6,1	-7,5	5,0	7,0
GSMH (Trilyon TL)	125.971	181.426	272.983	-
İhracat (FOB) (Milyar Dolar)**	31,7	35,0	36,9	48,8
İthalat (FOB) (Milyar Dolar)	54,0	40,3	45,0	77,4
Cari İşlem.Hesabı (Milyar Dolar)	-9,8	3,9	1,3	-7,7
Ceri İşlem.Hesabı/GSMH (%)	-4,8	2,6	0,8	-2,5
GSMH Deflatörü (%)	51,6	55,7	43,3	2,0
TEFE (12 Aylık % Değişme)	32,7	73,0	31,0	-
TÜFE (12 Aylık % Değişme)	39,0	62,0	35,0	-
Konsolide Bütçe Dengesi/GSMH (%)	-10,9	-16,4	-	-2,1
Toplam Kamu Kesimi Dengesi/GSMH (%)	-19,1	-17,1	9,7	-3,0
Konsolide Bütçe Faiz Dışı Dengesi/GSMH (%) (Özelleştirme, faiz gelirleri, merkez bankasının karı hariç)	43	5,1	5,6	-
Toplam Kamu Kesimi Faiz Dışı Dengesi/GSMH (%) (Özelleştirme, faiz gelirleri, merkez bankasının karı hariç)	2,2	5,5	6,5	-

* 8. Plan Hedefleri

** Bavul Ticareti Dahil

Gelir dağılımı aların veriyor

Türkiye’de gelir dağılımı bozukluğunun yarattığı sorunlar ve çözüm önerileri saptandı. Devlet Planlama Teşkilatı’nda Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı çerçevesinde oluşturulan “Gelir Dağılımının İyileştirilmesi ve Yoksullukla Mücadele Özel İhtisas Komisyonu” Raporunu yayınladı.

Gelir Dağılımını bozan faktörler olarak Kamu kesimi açıkları, vergi politikalarında dolaylı vergilere daha fazla önem verilmesi ilk sırada yer aldı. Raporda; para miktarının üretim artışının paralel olarak belirlenmemesi sonucu 25 yılı aşkın süredir yüksek oranda seyreden enflasyon, dar ve sabit gelirli olumsuz etkiledi. Kredi politikası uygulamalarında gelir dağılımına yönelik hedeflerin yeterince dikkate alınmaması, sektörel ve bölgesel gelir dağılımını daha da bozduğu saptamasında bulunuldu.

Raporda gelir dağılımını bozan unsurlar şu şekilde saptandı;

✓ Sermaye piyasasında yaşanan gelişmeler ve özelleştirme de kullanılan yöntemler,

✓ Fiyat Politikası, KİT ürünleri ve tarımsal destekleme fiyat politikaları yoluyla aktarılan kaynakların etkin kullanılmaması, üretim yerine ranta ve tüketime yönelmesi, gelir dağılımı sorununun daha da derinleşmesine yol açmaktadır.

✓ Miras hukuku ve küçük çiftçilerde hızlı nüfus artışına bağlı olarak ortaya çıkan arazi parçalanması, daha sonra mülksüzleşme sürecine dönüşmekte ve bu süreç, gelir boşlümünü düşük gelirli gruplar aleyhine bozmaktadır.

✓ Piyasa yapıla-

rı girişimcilerin aşırı kar elde edebilecek düzeyde tekeli ve oligopolistik bir yapı göstermektedir.

✓ Sosyal güvenlik sisteminde, kapsam olarak ortaya çıkan gelişmelere karşın, içerik olarak önemli sorunlar bulunmaktadır.

✓ İşgücü piyasalarına ilişkin temel sorun, örgütlenme düzeyinin yetersizliği, örgütlü kesimde ise sendikaların etkin olmamasıdır

✓ Tarım ve diğer sektörler arasında gelir farkının çok yüksek olması, diğer sektörler için tarım kaynaklı işgücü arzının esnekliğini artırmaktadır

✓ Büyük kentlerde işsiz ve/veya düşük ücretle çalışmaya hazır işsizler ordusu yaratmıştır. Bu, bir taraftan emek aleyhine sonuçlar yaratırken, ayrıca genelde kaçak, marjinal sektörlerin ortaya çıkmasına, kayıt dışılığın genişlemesine neden olmaktadır.

✓ Eğitim politikasında, özellikle 1980 sonrası dönemde yaşanan gelişmeler, gelir dağılımındaki dengesizliği artırmıştır

✓ Teknolojik gelişmeler, emeğin sermaye ile ikame olanağını artırmaktadır. Böylece, işsizlik yanında ikame olanakları da işgücü üzerinde bir baskı yaratmaktadır

✓ Bu koşullarda fonksiyonel gelir bölüşümünde emek aleyhine ortaya çıkan bir gelişme, sektörel bölüşümde tarım aleyhine, bu ise geri kalan bölgelerin daha çok tarım bölgeleri olması nedeniyle de bölgesel bölüşümde geri kalmış bölgeler aleyhine gelişme yaratmaktadır. Buna bağlı olarak kişisel gelir bölüşümü de düşük gelirli gruplar aleyhine bozulmaktadır.

Raporun **sonuç** ve öneriler bölümünde, Türkiye’de gelir dağılımının daha adil hale getirilmesi öncelikli bir durum aldığı belirtilerek, aksi takdirde önemli sorunlar yaşanabileceği ifade edildi. Entegre bir strateji oluşturulması önerilerek, bu stratejinin temel ekseninde ulusal pastayı büyütme ve bunun daha adil dağılımının sağlanması gerektiği vurgulandı.

2003-2023 yıllarını kapsayan uzun dönemde gelir dağılımının daha adil hale getirilmesinde uygulanacak politikalar şöyle saptandı;

✓ Hızlı ve istikrarlı büyüme gereklidir. Bunun için, yatırımların spekülasyon rant alanları yerine,

üretken yatırımlara yönlendirilmesi sağlanmalıdır

✓ Nüfus artış hızı mutlaka düşürülmelidir.

✓ Kırsal kent arasında mevcut eğitim kalitesi farklılıkları giderilmelidir.

✓ Kentlerdeki baskıyı artırmaya caka şekilde, kırsal alanlarda tarıma dayalı sanayi kuruluşları kurulmalıdır

✓ İşgücünün, emek piyasasına mutlaka bellini

telikler kazandırılarak girmesi sağlanmalıdır Yapılması gereken, işgücü arzındaki artışların sınırlandırılması ve arzın nitelik düzeyinin artırılmasıdır Bugün gelinen noktada vasıfsız işgücünün çoğunlukta bulunduğu durumda

emek payının artması mümkün değildir.

✓ İşgücü istihdamından alınan ve neredeyse, bir “istihdam vergisi”ne dönüşen yükümlülükler azaltılmalıdır

✓ Piyasada rekabetin etkin olarak işlemesi sağlanmalıdır. Bu, bir taraftan kaynakların etkin kullanımı, diğer taraftan fiyat düşmesine bağlı talep ve dolayısıyla istihdam artışını gündeme getirecektir

✓ Özellikle kırsal bölgelerde, emek yoğun projeler (el sanatları ve hediyelik eşya) geliştirilerek ihracata yönelik üretim gerçekleştirilmelidir.

✓ Vergi sistemi lüks tüketim ve rantları vergilendirilmeli, tasarruf ve yatırımları teşvik etmelidir.

✓ Kaçak ve sigortasız işçi çalıştırma engellenmelidir.

✓ Reel devalüasyon, çok gerekmedikçe yapılmamalıdır

✓ Politik istikrar ve güven ortamı sağlanmalıdır

✓ Göçe bağlı olarak ortaya çıkan gecekondulaşma ve böylece ortaya çıkan rant alanlarının engellenmesi için kent yerleşim planları ve arsa üretimi konusunda ciddi önlemler alınmalıdır

✓ Sermaye piyasası, firmaların ve kamunun finansman açıklarının kapatıldığı spekülasyon finans merkezi olmaktan çıkarılmalı, kendisinden beklenen uzun vadeli yatırımların

rımlar için gerekli fonların sağlandığı ve üretken alanlara yönlendiği bir piyasaya dönüştürülmelidir.

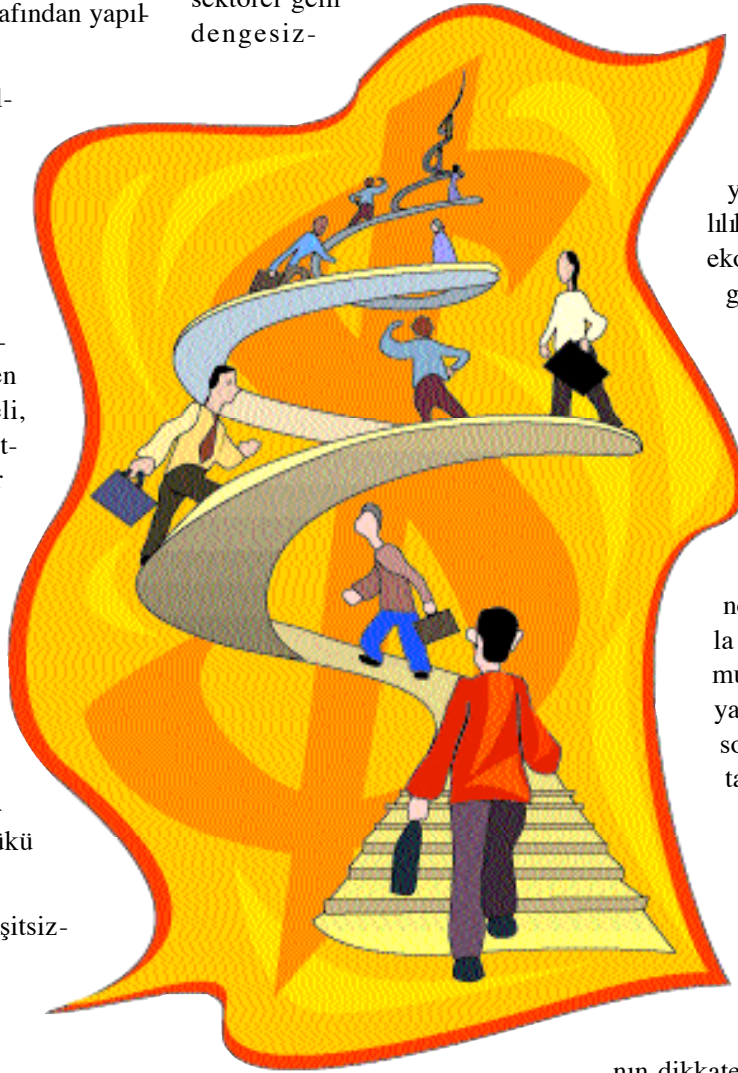
✓ 20 yılı aşkın süredir devam eden enflasyon mutlaka düşürülmelidir. Ancak, enflasyonun düşürülmesinin bedeli, genelde olduğu gibi, ücretlilere yüklenmeli, fedakarlık, enflasyonda kazanç sağlayanlar tarafından yapılmalıdır

✓ İşsizliğin azaltılması için, devletin yüksek oranlı borçlanma gereğinin bir sonucu olarak ortaya çıkan ve “devlet merkezli spekülasyon rant ekonomisi”ne dönüşen yapı değiştirilmeli, rant ve faiz gibi üretken olmayan gelir kaynakları vergilendirilerek yeniden bir yatırım hamlesi başlatılmalıdır

✓ Kayıt dışı ekonomi önlenmeli ve vergi tabanı genişletilerek, ücretlilerin vergi yükü azaltılmalıdır

✓ Eğitimde fırsat eşitsizliğinin getirdiği gelir bölüşümü dengesizliği, 1980 sonrası dönemde daha da belirginleşmiştir. Bu durum, yüksek (düşük) gelir, iyi (yetersiz eğitim) eğitim-yüksek (düşük) gelir kısır döngüsüne yol açmaktadır. Fonksiyonel bölüşüm yanında, sektörel bölüşüm üzerinde eğitim etkili olmaktadır. Çünkü, kent-kır arasında eğitim ola-

nakları ve düzeyi açısından ortaya çıkan fark sürekli artmıştır. Buna bağlı olarak kırsal bölgelerdeki okullarda eğitim görmüş öğrencilerin üniversite sınavında başarılı olma şansı, buna bağlı olarak da daha yüksek gelir elde etme olanağı iyice azalmıştır. Böylece, eğitim sistemini ve düzeyinin mevcut yapısı, sektörel gelir dengesiz-

liklerini de körüklemektedir. Benzer bir durum, geri kalmış bölgeler için de geçerlidir. Dolayısıyla, Türkiye’de tüm boyutlarıyla gelir dengesizliğini körükleyen mevcut eğitim sistemi yeniden yapılandırılmalıdır

✓ geri kalmış bölgelerde kalkınma kutupları oluşturulmalı, tarıma dayalı sanayiler geliştirilmeli, GAP yanında Konya Ovaları Sulama Projesi (KOP) devreye sokulmalıdır. Geri kalmış bölgeler, hızlı işleyen ray hatlarıyla limanlara ve gelişmiş sanayi bölgelerine bağlanmalıdır. Böylece coğrafi koşulların getirdiği, pazara uzaklık ve buna bağlı olarak gelir düşüklüğü aşılmalıdır

Türkiye’deki toplum yapısı ve coğrafi farklılıklar nedeniyle, özde ekonomik içerikli olan gelir dağılımı sorununun yarattığı olumsuz etkiler, sadece ekonomik alanla sınırlı kalmamaktadır. Nitekim, bölüşüm yapısının, özellikle 1980 sonrası dönemde, tüm boyutlarıyla büyük ölçüde bozulmuş olması, politik, sosyal ve kültürel açıdan da sorunlar yaratacak noktaya gelmiştir.

Bu durum Türkiye’de bölüşüm konusuna, bugüne kadar olduğundan daha fazla önem verilmesi ve konunun farklı boyutları-

nın dikkate alınması gereğini ortaya koymaktadır. Toplumda ortaya çıkan ve bazısı çatışmaya dönüşen, bazısı da her an çatışmaya dönüşme potansiyeli taşıyan sorunların çözümü için atılacak ilk adım gelir dağılımı yapısının, daha fazla geç kalımdan düzeltilmesidir.

Çin'de DTÖ hazırlığı

Dünya'nın yedinci büyük ticaret hacmine sahip olan Çin, 2001 yılı sonuna kadar Dünya Ticaret Örgütü'ne girmeye hazırlanıyor. Yaşanan Küresel durgunluğa rağmen Çin ekonomisi hızlı gelişimini sürdürüyor. Doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının da gözdesi olan Çin, DTÖ'ye girişiyle birlikte parlayan yıldız ekonomi özelliğini artırarak devam ettirmeyi planlıyor.

Çin Halk Cumhuriyeti'nin DTÖ'ye girdikten sonra başlıca sektörlerde yapmayı hedeflediği değişiklikleri de sıptadı.

Tarım

Tarım sektörü için gelecekte yapılacak olan para yardımları, iç tarım üretimi değerinin yüzde 8.5'ini geçemeyecek.

Tarım vergileri yüzde 22'den yüzde 17'ye düşürülecek.

Bankacılık

Yabancı bankalar, Çin firmaları ve bireyleri ile yerli para ile yapılan ticari işlemlerde bulunabilecek. Yabancı bankalara uygulanan tüm coğrafi sınırlamalar beş yıllık bir süreç sonunda kaldırılacaktır.

Perakendecilik/Dağıtım

Ürünlerin bir çoğu ile ilgili dağıtım hizmetleri sınırlamaları 3 yıl için aşama aşama kaldırılacaktır.

Enerji/Petrol

Ham ve rafine petrol sektörleri, özel ticarete açılacak. Perakende petrol dağıtımı üç yıl içerisinde başlayacak.

Sigorta

Hayat, mülk ve kaza sigortalarının yabancı mülkiyet özendirilecek. Yabancı mülkiyet, yavaş yavaş

sağlık ve grup sigortaları işlerine de girecek.

İletişim

Telefon şirketlerinde yabancı firmaların hissedar olmaları sağlanacak. Yüksek teknoloji ürünlerindeki gümrük vergileri, aşama aşama indirilerek 2005 yılında tamamen kaldırılacaktır

Taşıt

Şu anda yüzde 80-100'ü bulan arabalar üzerindeki ithalat vergisi, 2006 yılından itibaren yüzde 25'e düşürülecek.

Katılım ortaklığı ile üretilen arabaların kategorisi, modeli ve tipleri üzerindeki sınırlamalar kaldırılacaktır.

Türkiye'ye etkileri

Çin'in DTÖ dahil olmasıyla birlikte Türkiye'nin de etkilenmesi bekleniyor. Ülkemizdeki sektörler hem yurt içinde hem de yurt dışında daha fazla Çin rekabeti ile uğraşacak. Dış pazarları Çin'e kaptırmamak için yoğun bir rekabet yaşanması bekleniyor.

Tekstil ve konfeksiyonu yoğun bir rekabet bekliyor

Önümüzdeki dönemde, Dünya'nın ve Türkiye'nin tekstil ve hazır giyim ticaretini büyük ölçüde etkileyecek iki önemli gelişme söz konusu.

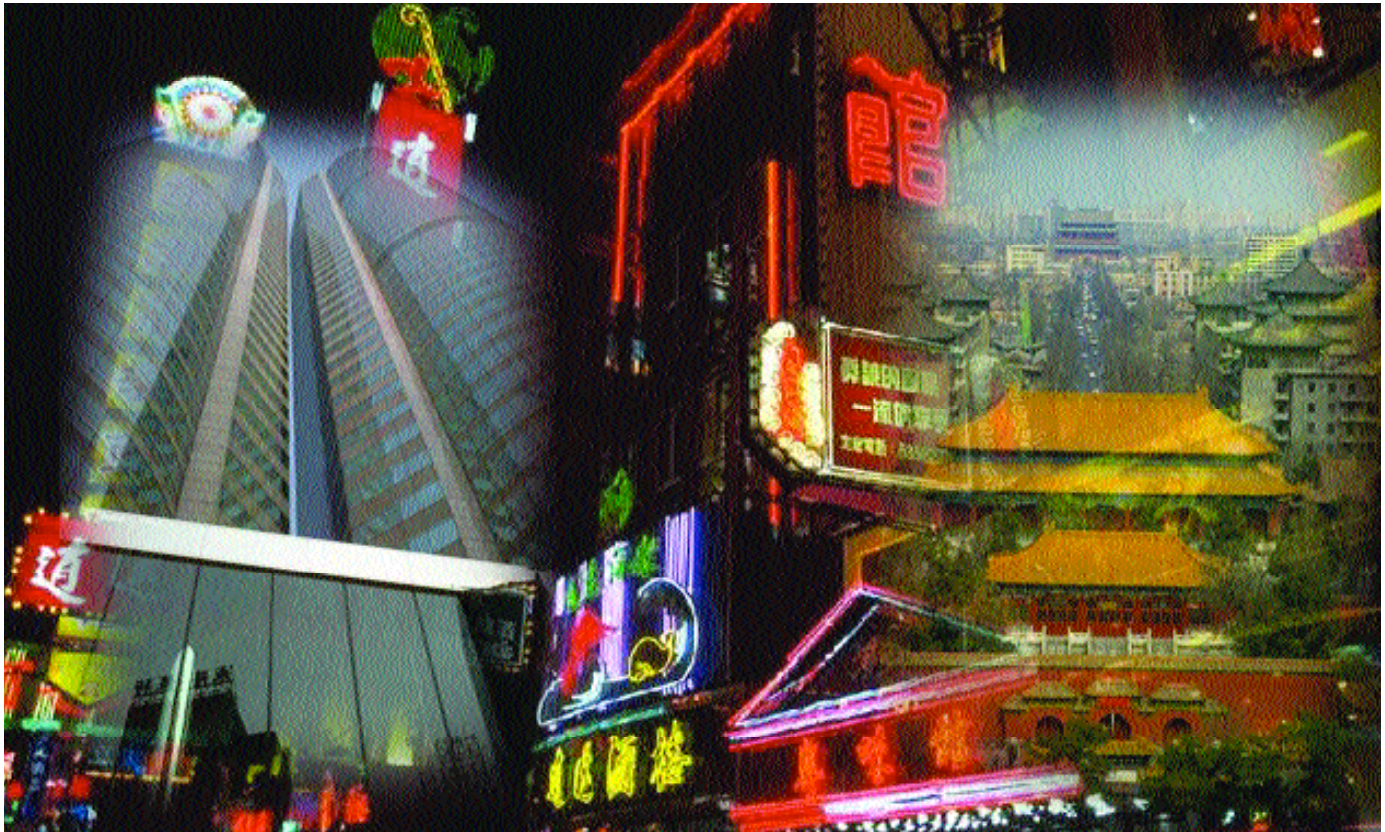
DTÖ 2005 yılında üye ülkeler arasında tekstil ve konfeksiyon ticaretindeki tüm miktar kısıtlamalarının kaldırılmasına karar verdi. Çin DTÖ'ye üye olduğunda, DTÖ'nün tekstil ve konfeksiyon anlaşmasına tabi olacağından tarife indirimlerinden yararlanacak ve 2005 yılında Çin'e uygulanmakta olan kotalar kalkacak. Çin'in tekstil ve konfeksiyon ürünleri ihracatında kota uygulanmakta olan ABD pazarında 2005'te kotaların kalkmasıyla birlikte, Çin'in mevcut pazar payının 2010 yılına kadar iki katına çıkarak yüzde 15 olacağı tahmin ediliyor. Ayrıca, Çin'in AB'ye kotalı olarak ihraç ettiği kotalar doldurulmakta ve bazılarında aşılacaktır. Türkiye'nin bu ihraç ürünlerinde 2005 yılından sonra AB pazarında daha yoğun bir rekabetle karşı karşıya kalması bekleniyor.

Çin büyük oynuyor

Çin son yıllarda uyguladığı politikalarla, merkezi çekiciliğini artırarak gerçekleştirdiği alt yapı yatırımlarıyla rekabet avantajları sağlayan bir politika izliyor. Eyaletlerle ilgili vergilendirme mevzuatını basitleştirme çalışmaları yürüten Çin, bölgesel yönetimlerin kontrolü altındaki 27 çeşit vergiyi basitleştirecek.

Kobilere finansal destek hizmetlerini de artırarak sürdüren Çin Halk Cumhuriyeti risk unsurlarını minimum noktalara çekmeyi hedefliyor. Yatırım teşvik politikalarını daha da etkinleştirmek hedefleri arasında yer alıyor Doğrudan yabancı yatırımların payının bu politikalarla daha da artırılması temel hedefler arasında yer alıyor

Dünya ekonomisinin parlayan yıldızı Çin kararlı adımlarla gelişimini sürdürüyor. Çin'in pazar payını sürekli artırması diğer ülkelerinde pazar payının azalması anlamına geliyor. Türkiye'nin daha da yoğunlaşması beklenen rekabete şimdiden hazırlanması gerekiyor.

Hazine iki ayda 19,5 katrilyon borç ödeyecek

Hazine Müsteşarlığı Kasım-Aralık 2001 iç borçlanma stratejisi ve ödeme programını açıkladı. Hazine Kasım ayında 7,8 katrilyon ve Aralık ayında 6,4 katrilyon lira iç borç ödemesi gerçekleştirecek. Kasım-Aralık ayında Hazine'nin dış borç dahil toplam ödemeleri 19,5 katrilyon liraya ulaşacak.

Ekim'de 3,1 katrilyon borçlanıldı

Hazine Ekim ayında ihale yöntemiyle 4 satış gerçekleştirdi. Yapılan bu ihalelerde toplam 1,8 katrilyon TL'lik satış gerçekleştirildi. Bir yıl vadeli döviz cinsi tahvil ihalesinde de 523,4 milyon ABD Doları karşılığında 849,2 trilyon TL tutarında satış gerçekleştirildi. Halika arz yoluyla nominal 883,3 katrilyon TL karşılığı net 644,7 trilyon TL'lik satış gerçekleşti. Doğrudan satışlarla birlikte Ekim ayında piyasalardan 3,1 katrilyon TL borçlanıldı. Aynı dönemde piyasalara 3,9 katrilyon TL ödeme yapıldı.

Kasım-Aralık İtfaları

Hazine'yi Kasım-Aralık aylarında yüklü bir itfa takvimi bekliyor. Hazine Kasım'da 7,8 katrilyon ve Aralık'ta 6,4 katrilyon iç borç ödemesi gerçekleştirecek.

Hazine'nin Kasım-Aralık 2001 döneminde piyasalara yapacağı 10,2

katrilyon TL'lik itfaya karşılık 7,5 katrilyonluk bir iç borçlanma ihtiyacı bulunuyor. Ayrıca bu dönemde borçlanma imkanları doğrultusunda Hazine erken itfada gerçekleştirebileceğini açıkladı.

Hazine Kasım ayında, değişken faiz ödemeli senetlerin kupan faizlerinin belirlenmesi amacıyla 13 Kasım 2001 tarihinde 3 aylık referans

bono ihalesi gerçekleştirecek. Söz konusu ihalede net 1.080 trilyon TL'lik ihraç yapılacak olup bu miktar Kasım ayında piyasaya yapılacak ödemeler ve ortalama satışların geri ödeme tutarları toplamının yüzde 15'i kadar olacak. Bu ihalede ortalamadan ve opsiyon satışı yapılmayacak.

Hazine Finansman Dengesi	
Kasım - Aralık	Katrilyon TL
Ödemeler	19,5
İç Borç Servisi	14,2
Anapara	8,0
Faiz	6,2
Dış Borç Servisi(*)	5,3
Anapara	4,2
Faiz	1,1
Finansman	19,5
Piyasadan İç Borçlanma İhtiyacı	7,5
Diğer Finansman	12,0
Hazine Nakit Mevcudu	0,4
Faiz Dışı Fazla	1,8
Dış Borçlanma(*)	0,7
Kamu Bankaları Ortak Satışları	0,4
Diğer Kamu Ortak Satışlar	1,9
Uluslararası Kuruluşlar(*)	6,7
* 31/10/2001 Tarihli Merkez Bankası ABD Doları Satış Kuru Baz Alınmıştır	

Enflasyon beklentileri aştı

Toptan Eşya Fiyatları Genel İndeksi bir önceki aya göre yüzde 6,7, bir önceki yılın Aralık ayına göre yüzde 73,8, bir önceki yılın aynı ayına göre yüzde 81,4 ve oniki aylık ortalamalara göre yüzde 53,2 artış gerçekleştirdi.

Tüketici Fiyatları Genel İndeksi bir önceki aya göre yüzde 6,1, bir önceki yılın Aralık ayına göre yüzde 56,6, bir önceki yılın aynı ayına göre yüzde 66,5 ve oniki aylık ortalamalara göre yüzde 49,8 artış gerçekleştirdi.

Toptan Eşya Fiyatlarındaki artışın yüzde 5,5 özel sektördeki fiyat artışlarından kaynaklandı. Çekirdek enflasyon olarak da adlandırılan imalat sanayi sektöründeki artış yüzde 5 olarak gerçekleşti. Böylece imalat sanayi sektöründeki artış bir önceki yılın aynı ayına göre yüzde 91,7 seviyesine ulaştı.

Tüketici fiyatlarında ise gerçekleşen yüzde 6,1'lik artışın ana harcama grupları itibarı ile dağılımında yüzde 3,3 ile gıda, içki, tütün grubu en yüksek paya sahip oldu.

TEFE	EKİM 2001	EKİM 2000
Bir önceki aya göre değişim oranı (%)	6,7	2,8
Bir önceki yılın Aralık ayına göre değişim oranı (%)	73,8	27,1
Bir önceki yılın aynı ayına göre değişim oranı (%)	81,4	41,4
(01.10.2000-30.09.2001) - (01.10.1999-30.09.2000) 12 aylık ortalamalara göre değişim oranı(%)	53,2	56,0

TÜFE	EKİM 2001	EKİM 2000
Bir önceki aya göre değişim oranı (%)	6,1	3,1
Bir önceki yılın Aralık ayına göre değişim oranı (%)	56,6	30,8
Bir önceki yılın aynı ayına göre değişim oranı (%)	66,5	44,4
(01.10.2000-30.09.2001) - (01.10.1999-30.09.2000) 12 aylık ortalamalara göre değişim oranı(%)	49,8	59,6

		2001											
		Ocak	Şubat	Mart	Nisan	Mayıs	Haziran	Temmuz	Ağustos	Eylül	Ekim	Kasım	Aralık
TEFE	Bir önceki aya göre değişim	2,3	2,6	10,1	14,4	6,3	2,9	3,3	3,5	5,4	6,7		
	Bir önceki yılın Aralık ayına göre değişim	2,3	5,0	15,6	32,2	40,5	44,5	49,3	54,6	62,9	73,8		
TÜFE	Bir önceki aya göre değişim	2,5	1,8	6,1	10,3	5,1	3,1	2,4	2,9	5,9	6,1		
	Bir önceki yılın Aralık ayına göre değişim	2,5	4,4	10,7	22,1	28,3	32,3	35,5	39,5	47,7	56,6		

Dünya ekonomisi

Dünya ticareti geriliyor

Dünya Ticaret Örgütü bu yıl dünya ticaretindeki büyümenin yüzde 2'ye kadar düşebileceğini açıkladı. Revize edilmeden önce bu rakam yüzde 7 olarak açıklanmıştı. Uzmanlar büyümenin yüzde 2'nin de altında kalabileceği düşüncesinde. Son 8 yılda bu rakam yüzde 5 ile 12 arasında seyretmişti.

Daralmanın özellikle bilgi teknolojilerine dayalı sektörlerde daha da büyük boyutlara ulaşması bekleniyor. Dünya Ticaret Örgütü'nün International Trade Statistics 2001 raporunda ABD ve Japonya'nın en kötü günlerini yaşadıkları kaydedilirken, Çin büyümesini sağlıklı bir şekilde sürdürüyor.

Amerika liderliğinde Afganistan'a düzenlenen saldırılar, sanayileşmiş yedi ülkenin güven tazeleme çabalarına rağmen global ekonomi üzerindeki belirsizlikleri derinleştirdi. Ekonomistler büyüme tahminlerinde revizyonlar yapmadan önce ortamın yatışmasını ve misillemelelere ne tür bir karşılık geleceğinin beklenmesi gerektiğini belirtiyorlar. Buna rağmen Fed'in bu yıl dokuz kez faiz indirimi yapmasına rağmen, bir kez daha indirime gideceğine kesin gözüyle bakılıyor. Fed yaptığı indirimlerle faizleri 40 yılın en düşük seviyesine gerilettiler. Ekonomik aktivitenin canlandırılması için faizlerin Japonya'daki gi-

bi sınırlanmasının gerektiğini düşünenler de var.

Beyaz Saray'dan Hubbard yaptığı açıklamada, ekonomideki zayıflama risklerinin daha ciddi bir şekilde düşünülmesi ve politikaların müşterilere ve tüketicilere güven sağlaması gerektiğini, A.B.D özel sektörünün çok esnek ve uzun vadeli ekonomi temellerinin kendileri için çok önemli olduğunu belirtti. ABD Hazine Bakanlığı'nda ekonomilerindeki risklerin saldırılardan sonra beklediklerinden daha az olduğunu, tüketicilerin güveninin gittikçe arttığına dair olumlu işaretler bulunduğunu açıkladı.

ABD'de Temmuz'da yüzde 0,9 azalan toptan eşya stokları Ağustos'ta yüzde 0,1 azalırken, Temmuz'da yüzde 0,7 artan satışlar Ağustos'ta yüzde 0,6 artınca stok/satış oranı 1,31'den 1,30'a geriledi. Ağustos'ta yüzde 0,2 azalan ithalat fiyatları, Eylül'de yüzde 0,3 arttı. Ağustos'ta yüzde 0,2 azalan ihracat fiyatları ise Eylül'de yüzde 0,1 arttı. Ağustos'ta yüzde 0,4 artan üretici fiyat endeksi, Eylül'de de yüzde 0,4 arttı. Ağustos'ta yüzde 0,1 azalan gıda ve enerjinin harıç tutulduğu endeks ise Eylül'de 0,3 arttı. Ağustos'ta yüzde 0,4 artan perakende satışlar, Eylül'de yüzde 2,4 azaldı.

Eylül'de 81,8 olan Michigan tüketici güven endeksi, Ekim'de 83,4'e

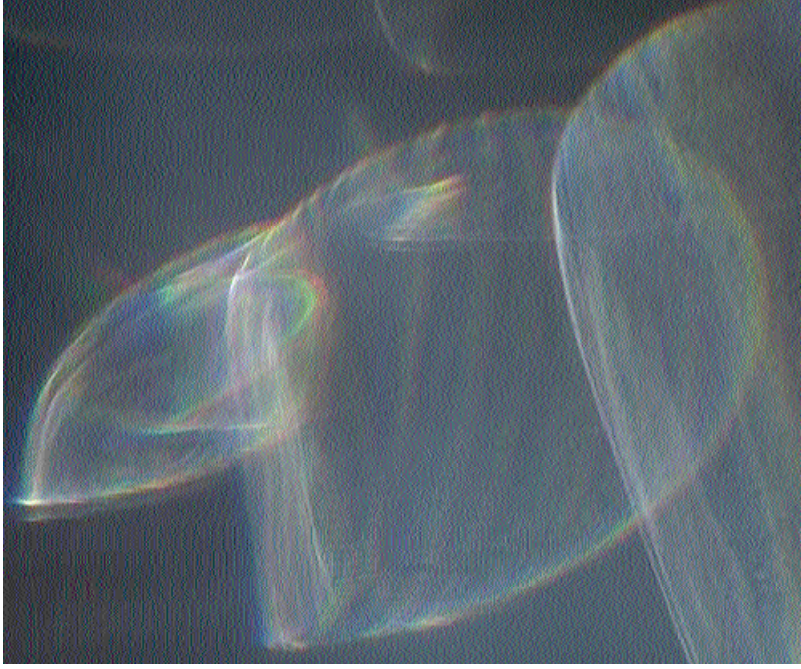
yükseldi. Ekonominin yönü hakkında en önemli göstergelerden biri olarak kabul edilen endekste bu artış, A.B.D. ekonomisinin beklentiler kadar kötü gitmediği ve faiz indirimlerinin etkisinin biraz da olsa hissedilmeye başladığı şeklinde yorumlandı. Şüphesiz endekste ki artış da bir diğer etken de A.B.D.'nin beklentiler dahilinde Afganistan'a müdahalesinin hükümete güveni artırması oldu.

Ağustos ayında ABD'de işsiz sayısı 24 bin kişi artarak son on yılın en yüksek rakamı olan 491 bine ulaştı.

Japonya'da zor günler

Japonya dünyadaki ekonomik ve politik konjonktür dikkate alındığında zor günler geçiriyor. 11 Eylül tarihinde yeniden yazılmak üzere olan dünya düzeni içerisinde Japonya, Nisan – Haziran döneminde bir önceki çeyreğe göre yüzde 0,8'lik azalma göstermiş olmasıyla resesyon içerisinde girdi. Endüstriyel üretim bir önceki yıla göre yüzde 12,3 azalma kaydetti. A.B.D.'nin başlattığı ekonomide global yavaşlama ihracattaki azalmayla beraber Japonya'yı derinden etkiledi. Asya krizinde bile hacim olarak yüzde 12,2 düşen ihracat son döngüde geçen yılın Haziran ayına göre 13 aylık zaman diliminde yüzde 18,2 azaldı.

A.B.D’de yaşanan olayların sonucunda, diğer birçok sayıdaki merkez bankaları gibi Boj da likidite vermeye devam ederken, iskonto oranını yüzde 0,25’ten yüzde 0,10’a indirdi. Genel olarak yaşanan terör olayının ardından neredeyse tüm para birimlerine karşı değer kaybeden dolar, yine karşı da değer yitirdi. Ekonomi bürokratlarının yaptığı bir çalışmaya göre, yende dolara karşı yaşanacak yüzde10’luk bir artış, bulunan sene içerisinde GSMH’yi yüzde 0,4 azaltırken, bir sonraki yıl da yüzde1,1’lik bir düşüşe sebep olacaktır.

Almanya’da güven endeksi geriledi

Almanya’da Ekonomi Güven Endeksi (IFO) beklentilerin altında gerçekleşti. Eylül’de yüzde 89,5’den yüzde 85’e geriledi. Böylece endeks son sekiz yılın en düşük seviyesine geriledi. Alman hükümeti GSMH büyümesini yüzde 2’den yüzde 0,75’e revize etti.

ECB yaptığı olağan toplantısında, bir kısım ekonomistler tarafından beklenmesine rağmen faiz oranla-

rını değiştirmede. Beklentilere ve ekonomiye destek olacağı düşüncesine karşın bir düşüşün gerçekleşmemesi bir hayal kırıklığına yol açtı ve euro özellikle dolar karşısında geriledi. Yine de yakın vadede ECB’nin global ekonomideki zayıflıkla beraber bir indirim gitmesi bekleniyor.

Ağustos’ta yüzde 9,2 olan düzenlenmemiş rakamlara göre işsizlik oranı, Eylül’de yüzde 9,0’a geriledi. Eylül’de işsiz sayısı 46,000 gerileyerek 3,743 milyona gerilemiş oldu.

Avrupa Birliği’nden Solbes yaptığı

açıklamada, Avrupa ülkelerinin 2001 bütçe açıkları hedeflerinden uzaklaşacaklarını, 2003 veya 2004’de açıkları büyük oranda kapatabileceklerini, A.B.D.’nin resesyona girmesini beklediğini ama 2002’de bir toparlanma olabileceğini, Avrupa Bölgesi’nde ise bir toparlanmanın gelecek yıldan önce beklenmemesi gerektiğini belirtti.

Temmuz’da 17,1 milyar mark olan dış ticaret fazlası, Ağustos’ta 16,1 milyar marka geriledi. Ancak yıllık bazda bakılacak olursa, ihracat

yüzde 9,8 artarken, ithalat ise yüzde 1,8 azaldı. Temmuz’da aylık yüzde 1,3, yıllık yüzde 2,8 gerileyen endüstriyel üretim, Ağustos’ta aylık yüzde 2,0 artarken, yıllık yüzde 1,3 geriledi. Ağustos’ta aylık yüzde 0,2 azalan, yıllık yüzde 2,6 artan tüketici fiyatları, Eylül’de aylık olarak değişmezken, yıllık yüzde 2,1 arttı. Yıllık oranların gerileme, enerji fiyatlarındaki Eylül’de yaşanan büyük düşüşten kaynaklandı.

İngiltere

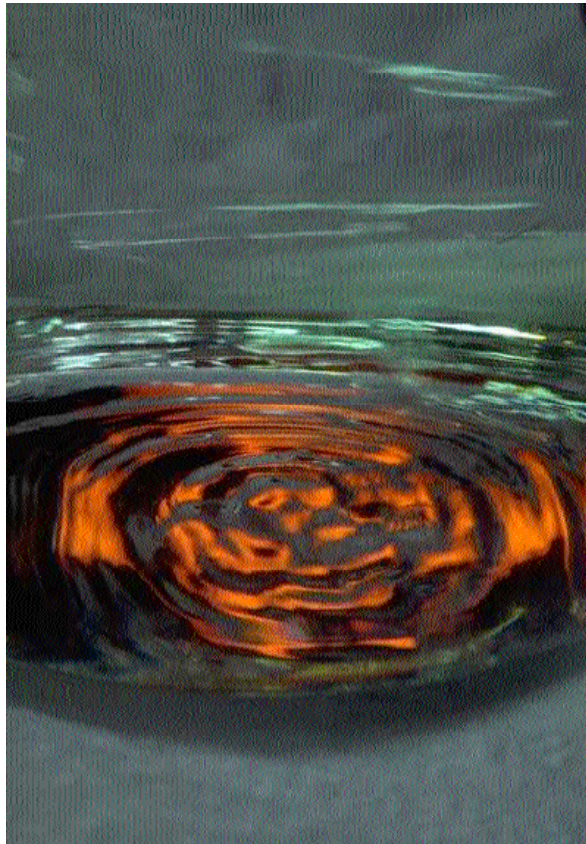
İngiltere ekonomisinde A.B.D’de yaşanan terörist eylemler olmadan önce de oldukça karamsar bir üretim sektörü olduğu dikkat çekiciydi. Üretim 2001 yılı başından beri yüzde 4,4’lük bir azalma kaydetti, ki bu rakam bu haliyle GSMH’yi yüzde 1 küçültmeye yetmekte. Ağustos ayında gelen satılma yöneticileri endeksi 1999 yılının başından beri en düşük seviyesini kaydetti. İş dünyasının karamsar bakış açısı ve belirsizlikleri değerlendirilmesi ile halihazırda üretim sektörünün küçülme olasılığı bu sonucu yaratan temel unsurlar. A.B.D’de yaşanan son olaylar dikkate alındıktan sonra iş dünyasının bakış açısı ile üretim sektörünün durumunda bir bozulma beklenebileceği yapılan yorumlar arasında. Yine yorumlar, ekonomik büyüme enflasyonist kaygılara rağmen destek olan tüketici harcamalarında da yıl sonuna doğru bir gerileme yaşanacağı yönünde. Bu noktada önem kazanan BOE’nin faiz oranlarını yüzde 4’e kadar çekebileceğinin sinyalini verebilecek olması. BOE, 18 Eylül tarihinde yaptığı toplantıda faiz oranlarını yüzde 4,75’e düşürdü. BOE, 11 Eylül eylemlerinden önce dahi global ekonomik küçülmenin yaşandığını belirterek ve enflasyon hedefini de tutturmak adına faiz oranlarını 25 baz puan daha düşürerek yüzde 4,5’e çekti. BOE’nin bu kararında,

hizmet sektörünü dikkate alan satın alma yöneticileri endeksi Eylül rakamlarında yaşanan net düşüşün de etkili olduğu yorumları yayılmakta. Ekonomi için bir diğer önemli risk ise petrol fiyatlarında yaşanabilecek bir artış. İlk tepki olarak petrol fiyatları 31 dolar seviyesine kadar çıkmış olsa da geçtiğimiz günlerde dünyada ekonomik durumun daha da kötüye gidebileceği ve bu durum sonucunda da bir talep azalması yaşanabileceği beklentileri ile 21 Dolara' a kadar gevşeme gösterdi. Ancak, belirsizlik ortamında hala yükselme riski söz konusu. Piyasalar, daha önemli risk olarak sterlinde yaşanabilecek, dolara paralel olarak, bir değer kaybını öngörmekteler. Bununla beraber, Tony Blair, ekonomik koşulların karşılanmasıyla beraber beklenilmeksizin ortak para birimine geçiş konusunda bir referandumla gidilebileceğini belirtti. Bu açıklamayla beraber, dolara karşı 1.48 seviyesinde bulunan sterlin eur/gbp'deki yükseliş (0.62 seviyesinden 0.6280 seviyesine) sonucuyla 1.4667 seviyesine kadar geriledi. Ancak, A.B.D'nin saldırılarının da etkisiyle birçok para birimine karşı değer kazanan dolar sterline karşı da yükseldi ve parite 1.4450 seviyelerine ulaştı.

Rusya borçlarını ödüyor

Koehler'in Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin'in bir gün evvel yaptığı açıklamada IMF'ye olan 2,7 milyar dolarlık borcun vadesinden önce ödenebileceğini söylemesi konusundaki yorumu ise, Rusya ekonomisinin güçlendiği ve bu durumun uluslararası piyasalarda ülkenin kredibilitésini artıracığı yönünde oldu. Koehler Rusya'nın iyi bir borçlanıcı olduğunu ve gelecek

te ihtiyaç duyduğu zaman kredi temin edilmesinin zor olmayacağını da vurguladı. 2002 ve 2003 senesi dış borç geri ödemeleri içinse hükümetle aynı görüşü paylaşan IMF Başkanı, Paris Kulübü ve IMF'den yardım alınmaksızın bu ödemelerin gerçekleştirilebileceği fikrini taşıyor. Petrol fiyatlarındaki şu ana kadar düşüşün makro ekonomik dengeleri sarsmadığı açıklanırken daha da aşağı gitmesi durumunda IMF'nin yardım edebileceği Koeh-

ler tarafından belirtildi. Rusya'nın resmi olarak açıklanan dış borç toplamı 1 Ocak 2001 itibarıyla (eski Sovyet döneminden kalan borçlar dahil) 144,5 milyar dolar. Bu toplamın 36,5 milyar dolarını ise eurobond borçlanmaları oluşturmaktadır. Rusya'nın IMF'ye olan borçlarından 800 milyon SDR 2001 yılında, 2,4 milyar SDR 2002 yılında ve 2,5 milyar SDR 2003 yılında ödenecek.

Çin'de DTÖ'ye giriş hazırlıkları

Eylül ayında DTÖ'ne giriş şartlarında anlaşılan Çin'in Tayvan'la beraber Aralık ayının 10'unda DTÖ'ne katılımının gerçekleşeceği resmi bir duyuru olmaksızın gazete haberlerine yansdı. 9 Kasım'da toplanacak olan Çin kongresinin üyelik şartlarını imzalayarak DTÖ'ne göndermesi ve 30 gün içerisinde tüm prosedürün tamamlanması bekleniyor. Diğer taraftan 9-13 Kasım tarihleri arasında Katar'da yapılacak DTÖ ticaret bakanları toplantısında resmi olarak Çin ve Tayvan'ın üyeliklerinin onaylanması bekleniyor.

Kredi derecelendirme kuruluşu Standard&Poor's, Çin'de bankaların rehabilitasyonu için 543 milyar dolara ihtiyaç olduğunu belirtti. Yapılan tahminlere göre batık kredilerin yüzde 80'inin silinmesi için gerekli olan rakam, ülkenin GSYİH'sının yarısına denk düşmekte. Ülkede bu kadar batık kredinin olmasının sebebi olarak hükümetin yönlendirmesiyle zararda olan firmalara kredi tahsisinin yapılmış olması öne sürülüyor.

Arjantin'in notu düştü

Arjantin piyasaları üç büyük derecelendirme kuruluşunun ard arda duyurduğu kredi notu indirimi haberleriyle sarsıldı. Piyasalar Arjantin'in önümüzdeki haftalarda kısa vadeli tahvillerin daha düşük faizli uzun vadeli kağıtlarla değiştirileceği bir borç takasının detaylarını duyurmasını bekliyorlar. Ancak uluslararası kuruluşlar Arjantine krizden çıkış için yardım yapılacağını görüşünü sürekli tekrarlamaları umutları artırıyor.

Türkiye'nin kuyusunu liberalizasyon mu kazdı?

İktisat teorisi ve son 30 yıla kadar tanık olunan tarihi gelişmeler uluslararası ticarete ve sermaye hareketlerine açık olan ekonomilerin daha hızlı büyüyeceği ve ülkeler arasındaki gelişmişlik farklarının azalacağı yönündedir. Gerçekten, sermayenin uluslararası düzeyde akışının olanaklı hale gelmesi ile bir taraftan sermayenin, daha yüksek getiri elde edebileceği, sermaye birikimi yetersiz bölgelere kayması, öte yanda yabancı sermaye girişi sağlayan bu bölgelerin daha hızlı bir biçimde büyümeleri, teorinin öngördüğü şekilde, olanaklı hale gelmektedir.

Nitekim bu durum uluslararası ticaretin ve sermaye hareketlerinin çok daralmış olduğu iki Dünya Savaşı arasındaki dönem dışında, özellikle "altın standardı"nın yürürlükte olduğu 19. Yüzyıl ile 20. Yüzyılın başlarında açık şekilde izlenebilmiştir.

Ancak bu konuya ilişkin görüşler, uluslararası finansal serbestleştirme girişimlerinin ve buna bağlı olarak sanayileşmiş ülkelere yoğun sermaye akışlarının meydana geldiği ve bu ülkelerin büyümelerinin hızlandığının, gelişmişlik farklarını kapatmakta olduklarının gözlemlendiği bir dönemde, 1990'ların başından itibaren önemli bir değiş-

me göstermiştir. 1992-1993 yıllarında Avrupa Döviz Kuru Mekanizmasına dahil sanayileşmiş ülkelerde tanık olunan, daha sonraları çok daha keskin ve yıkıcı biçimde olmak üzere önce 1994 yılında Türkiye'de, ardından 1995 başında Meksika'da, 1997-98 yıllarında Uzak-Doğu Asya ülkelerinde, 1998-2000 yıllarında Rusya ve Latin Amerika ülkelerinde ve yine ülkemizde 1998-99 yıllarında yaşanmış olan şiddetli krizler ve halen etkilerini derinden hissettiren Kasım 2000 ve Şubat 2001 ekonomik krizleri, uluslararası sermaye hareketlerinin, faydaları olabilirse de, önemli riskleri beraberinde getirdiğini açık biçimde ortaya koymuştur.

Bir ülkenin finansal piyasalarını dünyanın geri kalan ülkelere açması, karmaşık ve zaman alan bir süreçtir ve yabancı doğrudan yatırımlar (YDY) ile uzun ve kısa vadeli sermaye piyasası üzerindeki kısıtlamaların kaldırılmasını içerir.

Son 30 yıllık dönemde bazı ülkeler diğerlerine göre uluslararası finansal piyasalarda çok daha önemli bir rol oynamışlardır. Bu dönemde A.B.D. ve İngiltere önde gelen sermaye tedarikçisi ve kullanıcısı ülkeler olurlarken, Fransa, Almanya ve Japonya'yı da içeren Beşler Grubu tüm dünyadaki toplam özel

sermaye giriş ve çıkışlarının yaklaşık üçte ikisini gerçekleştirmiştir. Gelişmekte olan ülkeler açısından uluslararası sermayenin önemli bölümü özellikle Asya ve Latin Amerika ülkelerine yönelmiştir. Asya ülkeleri, özellikle Çin, Doğrudan Yabancı Yatırımların (YDY) büyük bir kısmını çekerken, Latin Amerika ülkeleri diğer bölgelerle kıyaslandığında, portföy yatırımlarının daha büyük bölümünü çekmişlerdir. Bu durum aşağıda 1970 – 2000 döneminde YDY'lerin ve portföy yatırımlarının kullanıcı ülkeler itibariyle dağılımını veren Tablolarda açıkça görülmektedir.⁽¹⁾

Uluslararası sermayenin yönlendirmesinde bölgeler itibariyle gözlemlenen bu farklılaşma, kısmen, piyasada yoğun biçimde hükümet kağıtlarının dolaşımı ile sonuçlanan Latin Amerika'daki büyük bütçe açıklarını ve bu bölgede sermaye piyasalarının görece olarak daha evelden gelişmeye başlamış olmasını yansıtmaktadır. Örneğin Çin'de yerel sermaye piyasaları daha az dışa açık ve gelişmiş olduğu cihetle bu ülkeye dış sermaye daha çok YDY şeklinde akmaktadır. Genel olarak sermaye hareketlerini liberalize etmiş ülkeler daha yüksek hacimde sermaye akımı çekerken, dışa daha az açık ülkeler daha çok YDY türünde olmak üzere daha kısıtlı yabancı sermaye çekebilmek

(1) IMF, World Economic Outlook, Ekim 2001, Sh. 149

Gelişmekte Olan Ülkelere Uluslar arası Sermaye Akışı

YDY Kullanan Başlıca Ülkeler		Portföy Yatırımı Çeken Ülkeler	
Ülke	% Pay	Ülke	% Pay
Çin	33.2	Brezilya	19.7
Brezilya	10.8	Meksika	15.8
Meksika	9.9	Arjantin	13.8
Arjantin	6.2	Güney Kore	13.8
Singapur	6.0	Güney Afrika Cumh.	7.3
Malezya	4.0	Çin	4.9
Diğer Ülkeler	29.9	Diğer Ülkeler	24.7

tedirler.

Uluslararası Sermaye hareketleri Liberalizasyonunun Ekonomik Büyüme Üzerine Etkileri

Liberalizasyonun ekonomik büyüme üzerine etkileri esas itibariyle sermaye akışının olduğu ülkedeki koşullara ve izlenmekte olan politikalara bağlı olmaktadır. Herne kadar teorik bakış açısı ülkeler arasında daha etkin bir kaynak tahsisi sağlamak suretiyle, etkin bir piyasa ortamında sermaye akışının hem borç veren hem borçlu ülkeler lehine sonuç vereceği ve büyümeyi destekleyeceği şeklinde ise de, fiiliyatta yaratacağı sonuç büyük ölçüde tutarlı bir makroekonomik politikanın izlenmesine ve kurumsal yapının kurulmuş olmasına bağlı bulunmaktadır. Örneğin Türkiye’de yaşanmış olduğu gibi, hükümetin orta vadede sürdürülmesi olanağı olmayan bir kur çapası sistemini makroekonomik politika olarak benimsediği bir ortamda sermaye hareketlerinin serbestleştirilmiş olduğu bir durum yada liberalizasyon ortamında hükümetin sürdürülebilir olmayan bir kur çapası politikası dayatması, neticede sürdürülebilir olmayan ve tutarsız bir makroekonomik politika, tüketicileri ve üreticileri ucuz (aşırı de-

ğerli yerli para nedeniyle geçici süreye için) yabancı menşeli mal alımı için dış dünyadan yoğun bir borçlanmaya yönlendirecek ve bir gerçek dışı büyüme görüntüsü yaratacaktır. Sonunda döviz çapası rejimi yüksek oranlı devalüasyonla çöktüğünde, iç talep şiddetli bir daralma gösterecek ve genellikle bankacılık sistemi üzerinde büyük bir baskı oluşturacak şekilde sermaye, muhtemelen sermaye sahipleri gelişmeleri önceden algılamış oldukları cihetle devalüasyon öncesi, ters yönde, dışa doğru, hem de sel gibi akmaya başlayacaktır. Benzer bir durum yine maalesef Türkiye’de olduğu gibi, finans sisteminin yeterli biçimde denetlenmemekte olduğu ortamlarda da rahatlıkla oluşabilir.

Uluslararası deneyimler hatırlandığında liberalizasyona ilişkin olarak not edilebilecek bir diğer önemli sakınca, onun makroekonomik istikrarsızlık ve ekonomik kriz oluşumu risklerini yükseltmesidir.

Buna mukabil, etkin bir finansal ve bankacılık işlemleri denetimini içeren kurumsal altyapının oluşturulmuş ve tutarlı makroekonomik politikaların izlenmekte olduğu ortamlarda sermaye hareketlerinin serbestleştirilmesi ekonomik bü-

yümeğe çok dikkat çekici bir katkı sağlayabilir.

Liberalizasyon, risk dağıtımını ve tüketim harcamalarındaki salınımları azaltmak suretiyle iç tasarrufları destekleyerek yatırım hacminin büyümesini sağlayabilir, teknoloji transferi olanağı yaratabilir, rekabet ortamı oluşturarak yerel finansman sisteminin güçlenmesine katkıda bulunabilir.

Liberalizasyonun ekonomik büyüme üzerindeki etkilerini araştırmaya yönelik oldukça çok sayıda akademik araştırma yapılmıştır. Araştırmalar değişik sonuçlar vermiştir. Araştırmaların yaklaşık yarısı liberalizasyona geçiş ile büyüme arasında pozitif bir bağıntı saptarken diğer yarısı böyle bir ilişki bulunmadığı şeklinde sonuç almışlardır. Örneğin Harvard Üniversitesi akademisyenlerinden ve Türkiye’de yakından tanınan Dani Rodrik 1975 –1989 dönemini ve 75 ülkeyi içeren araştırmasında liberalizasyon ile ekonomik büyüme arasında bir ilişki olduğu konusunda bir bulguya rastlamamıştır.

Söz konusu araştırmaların sonuçları, sermaye hareketlerinin serbestleştirilmesinin ekonomik büyüme üzerinde zayıf olmakla beraber fayda sağlayıcı bir etkide bulunduğu görüşünü destekler niteliklidir.

Sermaye hareketlerinin liberalizasyonundan sağlanabilecek az da olsa bazı faydaların, sermaye hareketlerine açık piyasaların karşılaşılabileceği, şiddetli hasıla kayıplarına yol açabilen finansal krizleri de içeren sorunların yol açacağı tahribatla kıyaslanması gerekmektedir. Sorunlar genellikle yüksek hacimli ve ani sermaye çıkış ve girişleri ile net sermaye hareketlerinde yaşanacak keskin oynamalarla ilgilidir. Net sermaye hareketlerindeki oynaklık, volatilité zaman içinde artışı göstermiştir ve volatilitenin, YDY’lara göre portföy yatırımları

için daha yüksek olduğu gözlemlenmektedir. Çok sayıda ülkenin piyasalarını uluslararası sermaye hareketlerine açmış olduğu 1990'lı yıllarda net sermaye hareketlerinin volatilitesi daha da artmıştır ve bilindiği üzere söz konusu dönem boyunca içlerinde Türkiye'nin de bulunduğu bir çok ülkede, berabereinde şiddetli üretim ve istihdam hacmi daralmaları da getiren çok sayıda döviz kuru ve finansal krizler yaşanmıştır.

Bu krizlerin bazıları, verimli yatırım alanlarına yönlendirilmeyen ve yerli finans kurumlarının bilançolarında kötüleşmelere yol açan, özellikle portföy yatırımı şeklinde gerçekleşen yüksek hacimli yabancı sermaye girişlerine dayalı olarak oluşmaktadır. Ve dış kredi olanaklarındaki bolluk, kredi veren yerli kuruluşların kredilendirilecek projelerin seçiminde gerektiği ölçüde titiz olmamaları, ayrıca uzun vadeli projeleri kısa vadeli borçlanmalarla finanse etmeleri nedeniyle vade uyumsuzlukları oluşması veya Türkiye'de olduğu gibi, borçlanabilmenin kolaylığı yüzünden, kamu kesiminin israfa yönelmesi ve aşırı büyümesi gibi sonuçlar da doğurmaktadır

1994'te, 1998 sonbaharında, Kasım 2000'de ve son olarak Şubat 2001'de tanık olduğumuz gibi, yabancı yatırımcılar kaçınılmaz hale gelmiş bir devalüasyon veya borçların geri ödenmesinde bir darboğaz ve en nihayet bir finansal konsolidasyon – default – kokusu aldıklarında, yüksek hacimli sermaye girişleri yerini, döviz kuru, finansal ve reel sektör krizlerine yol açan ani ve yüksek hacimli sermaye çıkışlarına bırakmaktadır. Bu krizler Uzak - Doğu Asya'da, Rusya'da ve Latin Amerika'da olduğu gibi en azından bölgesel düzeyde yayılma riski de taşımaktadır Bu tür ani ve hacimli sermaye çıkışlarına karşı hükümetler, finansal sis-

temin denetiminin iyileştirilmesi ve makroekonomik politika değişiklikleri gibi uzun vadeli önlemler alabilecekleri gibi 1997-8'de Malezya ve Rusya'nın yaptığı gibi sermaye hareketleri üzerine kontrol hatta yasaklama da getirebilirler.

Türkiye'ye gelince; Türkiye 1980'lerin başında, tasarruf-yatırım etkinliğinin artırılabilmesi ve fiziki sabit sermaye yatırımlarına yönelik kredi havuzunun genişletilebilmesi amacıyla finans piyasalarının liberalize edilmesine yönelik yapısal düzenlemeleri devreye sokmaya başlamış, bu çerçevede 1981 yılında faiz hadlerindeki, 1984 yılında döviz alım-satımı üzerindeki sınırlamalar kaldırılmış, 1987 yılında Merkez Bankası açık piyasa işlemlerine başlamış ve 1989 yılında da kambiyo kontrolleri kaldırılarak sermaye hareketleri serbest bırakılmıştır. Ancak bu finansal serbestleştirme programı, öngörülen kaynak kullanımı etkinliği ve yatırım fonları genişliği sağlama amaçlarına hizmet etmekten ziyade, kamu kesimi açığının finansmanı için yeni araçlar oluşturmak suretiyle neticede devlet iç borçlanma senetleri satışıyla kamuya sınırsız bir kredi imkanı sağlayarak, bütçe disiplininin kaybolmasına ve devletin, borçlarını ödemekte sıkıntıya düşeceği bir borç batağına sürüklenmesine, ayrıca olanak sağladığı spekülasyon yabancısı sermaye hareketleri yoluyla ulusal finans piyasalarında ve giderek reel ekonomide istikrarsızlıklara sürüklenilmesine yol açmıştır. Diğer taraftan serbestleştirilmenin olanaklı kıldığı, özellikle döviz çapası rejiminin de daha çekici kıldığı ucuz borçlanma, tüketicileri ve üreticileri israfa ve üzerinde iyi düşünülmemiş yatırımlara yönlendirmiştir.

Yaşanılan 1994, 1998-1999 ekonomik krizlerinde ve ekonomiyi derinden sarsmış olan Kasım 2000 ve

Şubat krizlerinde kısa vadeli yabancı sermaye kaçışları, bu tür bir işleyiş içersinde, etkin rol oynamışlardır. Liranın aşırı değerli duruma gelmiş olduğu bir ortamda faizleri düşürme çabasının yol açtığı TL.'nden kaçış ve dövize yönelme 1994 ekonomik krizinin patlak vermesinde temel rolü oynarken, 1997-1998 Uzak-Doğu Asya ve Ağustos 1998'deki Rusya Moratoryumunun ardından derinleşen belirsizlik ortamı ani sermaye çıkışlarına, faiz hadlerinde yükselmeye ve ihraç geliri düşüşlerine neden olarak ekonomide 1999 yılında yaşanan yüzde 6.1 oranındaki daralmayı getirmiştir. Döviz çapası rejimi ile, öngörülen enflasyona göre belirlenen döviz kurlarının Lirayı aşırı değerli duruma getirmesi ve kısa vadeli yabancı sermaye girişleri ile finanse edilen yoğun ithalatın yol açtığı 9 milyar Doları aşkın cari açığın körüklediği devalüasyon beklentisi ise Kasım 2000 ve Şubat 2001 ekonomik krizlerinin ana unsurlarından birini oluşturmuştur.

Ülke ekonomisini derinden yaralamış olan bu deneyimler ışığında Türkiye'nin geriye dönüş yaparak sermaye hareketlerini yasaklamaya gitmesinden veya üzerine çok sıkı denetim uygulamasından ziyade büyük gecikme ile de olsa liberalizasyonun gerekli kıldığı kurumsal düzenlemeleri yapmaya, finansal piyasalarda etkin bir denetim sağlamaya, başta döviz kuru rejimi olmak üzere makroekonomik politikalarını liberalizasyona uyumlu hale getirmeye yönelik önlemleri süratle alması ve uygulamaya koymasının gerekmektedir. Bu çerçevede sermaye hareketleri üzerine, halen AB tarafından da mütalaa edilen, çok düşük oranlı bir "Tobin Vergisi" getirilmesi konusu geniş katılımlı bir ortamda müzakere edilmelidir.

Vergi İstatistikleri

GENEL BÜTÇE VERGİ GELİRLERİ TAHSİLATININ GAYRİ SAFİ MİLLİ HASILAYA GÖRE ESNEKLİKLERİ (1992-2000)								
Gelirin Çeşidi	1993	1994*	1995*	1996	1997	1998	1999	2000
KONSOLİDE BÜTÇE GEL.TOP.(1+48)	1.24	1.17	0.86	1.03	1.18	1.26	1.30	1.33
- Genel Bütçe Toplamı(2+35+42+47)	1.25	1.18	0.85	1.03	1.18	1.26	1.30	1.33
- Vergi Genel Toplamı (3+10+17+27+34)	1.07	1.29	0.83	1.18	1.16	1.15	1.31	1.34
- Gelirden Alınan Vergi (4-9)	0.98	1.01	0.74	1.10	1.24	1.50	1.18	1.03
- Gelir Vergisi	0.96	0.75	0.80	1.16	1.27	1.61	0.90	0.44
- Beyana Day.Gelir Ver.	0.65	0.70	0.73	1.12	0.75	1.95	1.43	(0.49)
- Götürü Usulde Gelir.Ver.	1.45	2.04	0.87	0.78	0.84	0.93	(1.94)	3.96
- Gelir Vergisi Tevkifatı	1.00	0.71	0.79	1.18	1.36	1.10	1.25	0.72
- Gelir Vergisi Dahili Tevkifatı	0.09	(0.53)	0.70	1.47	-	-	-	-
- Gelir Ver.Kan.G.Al.G.V.	0.83	1.54	1.00	1.00	0.75	1.03	0.60	1.07
- G.V.M.Talih.Oy.İşl.Elde Edilen GV.	-	-	-	-	0.02	-	-	-
- Kıy.Maden Ve Ziyet Eşya.Al.Vergi	-	-	-	-	-	-	-	-
- Devlet Tahvili Hazine Bonosu Faizi	-	-	-	-	-	-	(0.75)	(1.62)
- Kurumlar Vergisi	1.11	1.37	1.32	0.92	1.14	1.08	2.31	0.88
- Beyana Day.Kurumlar Ver.	1.20	1.17	1.15	0.83	1.21	0.89	0.86	(0.36)
- Kurumlar Vergisi Tevkifatı	0.46	1.25	1.05	1.55	0.85	4.82	(0.70)	(0.82)
- Kurumlar Vergisi Dahili Tevkifatı	3.02	(0.34)	2.05	(0.97)	-	-	-	-
- Kurumlar Ver.Kan.G.Al.G.V.	1.04	1.77	1.57	0.95	1.10	1.04	4.64	1.59
- G.V.M.Talih.Oy.İşl.Elde Edilen KV.	-	-	-	4.56	0.38	-	-	-
- Servetten Alınan Vergi (11-16)	1.25	14.45	(0.75)	1.26	0.93	1.28	3.14	1.60
- Motorlu Taşıtlar Vergisi	1.28	0.92	0.94	1.34	0.97	1.25	1.98	1.01
- Veraset ve İntikal Vergisi	1.11	1.56	0.01	0.70	0.60	1.61	1.17	0.42
- Mal VE Hizm.Al.Vergi(18-26)	1.10	1.48	0.98	1.39	1.09	0.99	1.50	1.46
- Dahilde Alınan KDV	1.09	1.25	0.89	1.08	1.10	1.03	1.15	1.43
- Ek Vergi	1.33	20.81	1.09	1.69	0.37	0.25	2.30	4.56
- Taşıtlar Alım Vergisi	1.53	0.33	1.07	1.64	1.17	0.80	1.28	1.87
- Akaryakıt Tüketim Vergisi	1.10	2.79	1.19	2.15	1.14	0.83	2.38	0.77
- Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi	1.01	1.38	0.53	1.38	1.05	2.13	1.04	1.43
- Damga Vergisi	1.14	0.76	1.11	1.06	1.19	1.17	1.03	1.66
- Harçlar	0.89	1.43	1.36	1.05	1.13	0.85	0.63	1.46
- Özel İletişim Vergisi	-	-	-	-	-	-	-	141,167.22
- Özel İşlem Vergisi	-	-	-	-	-	-	-	43.67
- Dış Tic.Al.Vergi (28-33)	1.26	0.99	1.15	1.09	1.18	0.72	1.08	1.99
- Gümrük Vergisi	5.01	0.51	1.33	0.87	1.10	0.61	0.84	1.08
- Akaryakıt Gümrük Vergisi	535.06	1.13	0.99	(0.63)	0.54	(0.41)	(0.71)	(0.61)
- Tek ve Maktu Vergi	0.51	(0.68)	(0.26)	0.54	0.47	0.75	0.65	(0.33)
- İthalde Alınan KDV	1.31	1.19	1.15	1.40	1.21	0.76	1.13	2.12
- Vergi Dışı NRM. Gel.Top.(36-41)	1.61	1.84	0.76	0.95	1.59	2.46	1.17	1.44
- Çeşitli Gelirler	2.26	1.15	1.11	(0.67)	0.25	2.03	4.38	1.92
- Rekabet Kur.RTÜK.İMKB ve SPK'dan Sağ.Ge.	-	-	-	-	-	-	-	-
- Özel Gelirler ve Fonlar Top.(43-46)	2.28	0.59	1.02	0.31	1.00	1.35	1.45	1.09
- ÖZEL GELİRLER	(0.07)	(0.43)	6.72	(0.84)	(0.06)	-	-	(1.69)
- FONLAR	2.47	0.61	0.96	0.36	1.01	0.95	1.35	0.76
- DİĞER GELİRLER	1.07	0.33	1.12	0.47	2.65	0.70	1.28	1.70
- KATMA BÜTÇE GELİRLERİ	0.81	0.43	1.33	1.10	1.09	1.21	1.23	1.17

Kaynak: Maliye Bakanlığı Gelirler Genel Müdürlüğü

(*) EDV. NAV. VE EMTV. DAHİL

Konsolide Bütçe Gerçekleşmeleri

Bazı Konsolide Bütçe Gelirleri Kümülatif Gerçekleşmeleri	Ocak - Eylül (Trilyon)			Reel Artış (Enflasyondan Arındırılmış)	2001 Yılı Bütçe Hedefi
	2000	2001	Artış (%)		
Gelirler	24.967	36.373	45.7	-9.9	49.300
Genel Bütçe Gelirleri	24.570	35.920	46.2	-9.6	48.760
Vergi Gelirleri	19.741	27.440	39.0	-14.1	37.710
Gelirden Alınan Vergiler	7.945	10.983	38.2	-14.6	12.741
Gelir Vergisi	4.422	8.323	88.2	16.3	10.186
GVK Göre Alınan Geçici Vergi	127	149	17.3	-27.5	
Kurumlar Vergisi	1.815	2.318	27.7	-21.0	2.100
KVK Göre Alınan Geçici Vergi	1.528	1.844	20.6	-25.5	
Servetten Alınan Vergiler	317	389	22.8	-24.1	397
Motorlu Taşıtlar Vergisi	184	367	99.4	23.2	378
Mal ve Hizmetlerden Alınan V.	8.459	12.291	45.3	-10.2	18.083
Dahilde Alınan KDV	3.201	4.823	50.7	-6.9	7.220
Taşıtlar Alım Vergisi	293	182	-37.8	-61.5	431
Akaryakıt Tüketim Vergisi	2.647	3.680	39.0	-14.1	5.650
Banka ve Sigorta Muameleleri V.	682	1.267	85.7	14.7	1.180
Özel İletişim Vergisi	279	414	48.4	-8.6	618
Özel İşlem Vergisi	155	234	50.9	-6.8	400
Dış Ticaretten Alınan Vergiler	3.018	3.775	25.1	-22.7	6.479
İthalde Alınan KDV	2.730	3.498	28.1	-20.1	5.923
Vergi Dışı Normal Gelirler	2.455	5.716	132.8	43.9	6.778
Katma Bütçe Öz Gelirleri	397	453	14.1	-29.5	540

*Hesaplama TÜFE % 61,8 olarak alınmıştır.

EKONOMİK VERİLER

	<u>2001</u>	<u>2000</u>	<u>1999</u>	<u>Değ. (%)</u>	
Fiyat Artışları (%)					
- TEFE					
Ekim	6,7	2,8	4,7		
Ocak - Ekim	73,8	27,1	46,5		
Yıllık	81,4	41,4	55,2		
- TÜFE					
Ekim	6,1	3,1	6,3		
Ocak-Ekim	56,6	30,8	52,9		
Yıllık	66,5	44,4	64,7		
Bütçe Dengesi (Ocak-Eylül Trilyon TL)	-18.434	-10.034	-7.196	83,7	
- Gelirler	36.373	24.967	12.606	45,7	
- Harcamalar	54.807	35.001	19.802	56,6	
Faiz Dışı Harcamalar	25.292	17.415	11.602	45,2	
Faiz Harcamaları	29.515	17.586	8.200	67,8	
Faiz Dışı Denge	11.081	7.553	1.004	46,7	
İç Borç Stoku (2001 Eylül, 2000 ve 1999 yıl sonu; Trilyon TL)	105.769	36.421	22.920	179,5	
Tahvil	91.694	34.363	19.684	151,7	
Bono	14.075	2.058	3.237	643,9	
Teşviğe Bağlanan Yatırımlar (Ocak;-Ağustos Trilyon TL)	7.630	4.233	3.287	80,3	
Dış Ticaret (2001 Ocak-Temmuz, Milyon \$)					
- İhracat	17.571	16.094	15.036	9,2	
- İthalat	23.642	30.156	22.023	-21,6	
Denge	-6.071	-14.062	-6.987	-56,8	
	<u>2001</u>	<u>2000</u>	<u>1999</u>	<u>Değ. (%)</u>	
GSMH (2001 Altı Aylık; 2000 ve 1999 Yıllık)	-8,5	6,1	-6,1		
GSMH (Birinci Üç Aylık Dönem)	-4,5	4,2	-7,9		
GSMH (İkinci Üç Aylık Dönem)	-11,8	4,9	-3,7		
GSMH (Üçüncü Üç Aylık Dönem)		7,2	-7,6		
GSMH (Dördüncü Üç Aylık Dönem)		7,6	-4,9		
GSMH (Trilyon TL) (Cari Fiyatlarla)		125.971	78.283	60,9	
GSMH (Milyon \$)		201.187	185.288	8,6	
Kişi Başına Ulusal Gelir (\$)		2.986	2.880	3,7	
Cari İşlemler Dengesi (Ocak-Temmuz; Milyon \$)	881	-5.894	-	-	
- Döviz Geliri	32.455	33.070	-1,9		
- Döviz Gideri	31.574	38.964	-19,0		
Sermaye Hareketleri	-10.391	8.692	-		
Dış Borç Stoku (2001 Haziran, 2000 ve 1999 Yılsonu; Milyon \$)	111.921	117.844	103.437	-5,0	
Kısa Vadeli	22.767	28.912	23.472	-21,3	
Orta ve Uzun Vadeli	89.154	88.932	79.965	0,2	
Yabancı Sermaye İzinleri (Ocak-Eylül; Milyon \$)	2.004	1.937	1.254	3,5	
	<u>2001</u>	<u>2000</u>	<u>1999</u>		
(Milyar TL)	<u>12 Ekim</u>	<u>05 Ekim</u>	<u>26 Aralık</u>	<u>13 Ekim</u>	<u>30 Aralık</u>
Emisyon	5.168.199	5.000.358	3.772.411	3.401.648	2.390.748
Para Arzı					
- M1	9.695.431	9.888.176	8.209.624	6.201.472	4.931.262
- M2	41.687.735	42.056.739	32.812.563	26.710.984	22.596.061
- M3	43.822.850	43.962.160	34.957.467	28.534.100	23.594.719
Yurtiçi Kaynaklı TL. Mevduat	38.978.105	38.720.031	30.854.282	24.957.065	21.356.500
- Vadeli Tasarruf	28.092.032	28.286.137	21.011.698	18.028.464	15.634.486
- Vadesiz Tasarruf	2.820.206	2.848.359	2.939.556	1.798.402	1.542.421
- Vadeli Ticari	3.910.272	3.882.426	3.591.241	2.481.048	2.030.305
- Vadesiz Ticari	2.498.621	2.384.268	2.054.864	1.602.457	1.385.070
- Resmi Mevduat	1.666.974	1.318.841	1.256.923	1.046.694	764.218
Kredi Stoku	36.568.048	36.799.396	27.775.055	25.707.498	16.771.434
- Tüm Banka Kredileri	35.818.048	36.049.396	27.273.331	25.705.922	16.769.283
- M.B. Kredileri	750.000	750.000	501.724	1.576	2.151
Bank. El. Tah. ve Bono	40.655.039	41.470.826	10.843.431	9.826.879	9.297.615

Mevzuat Değişiklikleri

- 03 Ekim 2001** - Zorunlu Deprem Sigortası Tarife ve Talimatında Değişiklik Yapılmasına Dair Tarife ve Talimat
- Zorunlu Deprem Sigortası Genel Şartlarında Değişiklik Yapılmasına Dair Genel Şartlar
- 04 Ekim 2001** - Dış Ticarete Standardizasyon Tebliğinde Değişiklik Yapılması Hakkında Tebliğ (No:2001/30)
- 06 Ekim 2001** - 2001/3004 1318 sayılı Finansman Kanunu'nun 3418 sayılı Kanunla Eklenen Geçici 2 nci Maddesinde Yer Alan Otomobil, Kaptıkaçtı, Panel ve Arazi Taşıtlarından, Motor Silindir Hacmi 1600 cm³'ü Geçmeyenler İçin, 20/12/1995 Tarihli ve 95/7604 Sayılı Bakanlar Kurulu Kararı Gereğince Uygulanmakta Olan Ek Taşıt Alım Vergisi Nispetinin, 31/12/2001 Tarihine Kadar % 6 Olarak Uygulanması Hakkında Karar
- 09 Ekim 2001** - Milli Emlak Genel Tebliği (Sıra No:258)
- 10 Ekim 2001** - 2001/3038 Kamu Personelinin Maaşlarının Hesabına Esas Tutulan Katsayıların Yeniden Tespiti ile Muhtelif Statülerde İstihdam Edilen Sözleşmeli Personelin Ücretlerinin Artırılmasına İlişkin Karar
- 11 Ekim 2001** - Petrol Ürünlerine Uygulanacak Akaryakıt Fiyat İstikrar Fonu Payları Hakkında Tebliği (PİGM/AFİF 2001/33)
- 13 Ekim 2001** - 2001/3039 Akaryakıt Tüketim Vergisi Tutarlarının Tespitine İlişkin Karar
- 16 Ekim 2001** - Tahsilat Genel Tebliği (Seri No:419)
- 18 Ekim 2001** - Serbest Muhasebeci ve Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlerin Vergi Usul Kanunu'nun Mükerrer 227'nci Maddesine Göre İmzalanacak Vergi Beyannamelerinde Uyulacak Esaslara İlişkin Mecburi Meslek Kararı.
- Serbest Muhasebecilik, Serbest Mali Müşavirlik ve Yeminli Mali Müşavirlik Meslek Ahlak Kuralları ile İlgili Mecburi Meslek Kararı.
- Serbest Muhasebeci ve Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlerin Kaşe Kullanma Usulleri ile İlgili Mecburi Meslek Kararı.
- 19 Ekim 2001** - 2001/3025 Vadeli İşlem ve Opsiyon Borsası Anonim Şirketi Unvanı ile Bir Vadeli İşlem ve Opsiyon Borsası Kurulması Hakkında Karar
- Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulunun 489 sayılı Kararı.
- 17 Ekim 2001** - Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun (Kanun No:4709 Kabul Tarihi: 03.10.2001)
- 22 Ekim 2001** - Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun'un 27 nci Maddesi (Kanun No:4709 Kabul Tarihi: 03.10.2001)

- 24 Ekim 2001** - Gelir Vergisi Kanununa Bir Geçici Madde Eklenmesine ve Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun
- Türk Parası Kıymetini Koruma Hakkında 32 Sayılı Karar ile Başbakanlık Hazine Müsteşarlığı'nın 91-32/5 Sayılı Tebliğine İlişkin Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Genelgesi (Sayı:2001/3)
- 27 Ekim 2001** - Gümrük Genel Tebliği (Gümrük İşlemleri) (Seri No:7)
- Gümrük Genel Tebliği (Gümrük İşlemleri) (Seri No:8)
- 12/5/1988 Tarih ve 88/12944 Sayılı Kararnameye İlişkin Kaynak Kullanımını Destekleme Fonu Hakkında Tebliğde Değişiklik Yapılmasına İlişkin Tebliğ (Sıra No:32)
- 28 Ekim 2001** - 17 Ekim 2001 Gün ve 24556 (2. Mükerrer) sayılı Resmi Gazete'de Yayımlanan 16 Ekim 2001 Gün ve 2001/3150 Sayılı 2002 Yılı Programının Uygulanması, Koordinasyonu ve İzlenmesine Dair Bakanlar Kurulu Kararı.
- 31 Ekim 2001** - Emlak Vergisi Kanunu Genel Tebliği (Seri No:31)
- Dahilde İşleme İzni Hakkında Tebliğ (İhracat 2001/7)

Vergi Takvimi

- 07.11.2001** Ekim 2001 Dönemi Çeklere ait Değerli Kağıtlar Vergisi Bildirimi ve Ödenmesi.
- 12.11.2001** 16-31 Ekim Dönemine ait Akaryakıt Tüketim Vergisi Beyanı ve Ödenmesi.
- 15.11.2001** Ekim 2001 Dönemine ait Gider Vergilerinin (BSMV) Beyanı ve Ödenmesi.
- 15.11.2001** Temmuz-Ağustos-Eylül 2001 Dönemine ait Geçici Verginin Beyanı ve Ödenmesi.
- 15.11.2001** Ekim 2001 Dönemi Özel İletişim Vergisi Beyanı ve Ödemesi.
- 20.11.2001** Ekim 2001 Dönemi Faiz Vergisi Beyanı ve Ödemesi.
- 20.11.2001** Ekim 2001 Dönemi Özel İşlem Vergisi Beyanı ve Ödemesi.
- 20.11.2001** Ekim 2001 Dönemine ait Damga Vergisinin Beyanı ve Ödenmesi.
- 20.11.2001** Ağustos-Eylül-Ekim 2001 Dönemine İlişkin G.V. Stopajı'nın Beyanı ve Ödenmesi.
- 20.11.2001** Ekim 2001 Dönemine ait Kurumlar Vergisi Stopajı'nın Beyanı ve Ödenmesi.
- 20.11.2001** Ekim 2001 Dönemine ait Gelir Vergisi Stopajı'nın Beyanı ve Ödenmesi.
- 26.11.2001** Ekim 2001 Dönemine ait Eğitim, Gençlik, Spor ve Sağlık Hizmetlerinin Vergisinin Beyanı ve Ödenmesi.
- 26.11.2001** 1-15 Kasım Dönemine ait Akaryakıt Tüketim Vergisi Beyanı ve Ödenmesi.
- 26.11.2001** Ekim 2001 Dönemine Ait Katma Değer Vergisi'nin Beyanı ve Ödenmesi.
- 30.11.2001** 414 No'lu Tahsilat Genel Tebliği kapsamında tecil edilen vergi borcu ödemesi.
- 30.11.2001** Emlak Vergisi 2. Taksit Ödemesi.
- 30.11.2001** Çevre ve Temizlik Vergisi 2. Taksit Ödemesi.
- 30.11.2001** Zirai Kazançlar Gelir Vergisi 2. Taksit Ödemesi.
- 30.11.2001** Veraset ve İntikal Vergisi 2. Taksit Ödemesi.

**Ekim 2001
Kronoloji**

01 Ekim TBMM'nin yeni yasama yılının açılış konuşmasını yapan Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer, milletvekili sayısının 400'e düşürülmesini, siyasi partiler ve seçim yasasının değiştirilmesini istedi. ANAP Milletvekili Süha Tanık partisinden istifa etti.

02 Ekim Dünya'nın en ünlü havayolu şirketlerinden Swissair konkordato ilan etti.

03 Ekim 37 maddelik Anayasa değişiklik paketinin 34 maddesi kabul edildi, 3 madde ise düştü.

04 Ekim Rus yolcu uçağı Karadeniz üzerinde patlayarak düştü, 78 kişi öldü. ANAP İstanbul Milletvekili Mehmet Ali İrtemçelik partisinden istifa etti.

05 Ekim Dolar gün içinde 1 milyon 680 bin liraya kadar yükseldi. Merkez Bankası'nın müdahaleleriyle 1 milyon 620 bin liradan günü kapattı. IMF Türkiye'ye vereceğı 3 milyar dolarlık krediyi Ekim sonuna kadar erteledi.

06 Ekim IMF programda revizyon istedi, anlaşma sağlanamadı.

07 Ekim ABD Afganistan'ı vurdu. ABD ve İngiliz Ordusu Afganistan'ın çeşitli bölgelerine füze saldırısı gerçekleştirdi.

08 Ekim ABD Afganistan'ı bombalamaya devam etti. Türk Hükümeti Afganistan'a asker gönderebilmek için Meclis'ten yetki istedi.

09 Ekim Afgan hareketinin komuta merkezinde görev yapacak bir Tuğgeneral ile altı subaydan oluşan heyet ABD'ye gitti.

10 Ekim Yurtdışına asker gönderilmesi için hazırlanan kararname Meclis'te 314 oyla kabul edildi.

11 Ekim ABD Afganistan'ı bombalamaya devam ediyor. ANAP Giresun Milletvekili Burhan Kara partisinden istifa etti.

12 Ekim Bursalı Sanayici Ali Osman Sönmez vefat etti. ABD ve İngiliz Kara Birlikleri Afganistan'ın kuzeyine konuşlanmaya başladı. Hava birlikleri ise bombardımana devam ediyor.

13 Ekim Kağıda yüzde 4.9, şekere yüzde 25 zam yapıldı.

14 Ekim Başta ABD olmak üzere bir çok batı ülkesinde biyoterör korkusu yaşanmaya başlandı.

15 Ekim Cumhurbaşkanı milletvekillerinin özlük haklarını arttıran Anyasa değişikliğinin ilgili maddesinin halkoyuna sunulmasına karar verdi. Diğer maddeleri onayladı. ANAP Milletvekili Ali Er partisinden istifa etti.

16 Ekim Doğuş Grubu, Osmanlı ve Garanti Bankasının birleştirilmesine karar verdi. Birleşme ile birlikte Garanti Türkiye'nin ikinci en büyük bankası olacak.

17 Ekim İsrail Turizm Bakanı Zeevi, silahlı saldırı sonucu öldürüldü. Washington Türkiye'ye ekonomik destek kararı aldı.

18 Ekim 98.1 katrilyon büyüklüğe sahip 2002 yılı bütçesi Maliye Bakanı Sümer Oral tarafından açıklandı.

19 Ekim Pentagon özel birlikleri Afganistan'a girdiğini açıklayarak, hareketin ikinci aşamasına start verdiğini açıkladı.

20 Ekim TÜRMOB 12'nci Olağan Mali Genel Kurulu yapıldı

21 Ekim Kemal Derviş dokuz ayda 15 bin firmanın kapandığını açıkladı.

22 Ekim Devlet Bakanı Derviş reel sektörü canlandırıcı önlemlerin birkaç gün içinde alınacağını açıkladı.

23 Ekim Avrupa'daki irticai Kaplancılar Örgütü liderlerinden Harun Aydın Almanya'da yakalandı.

24 Ekim Devlet İhale Yasası krize yol açtı. Devlet bakanı Kemal Derviş ve Bayındırlık Bakanı Akcan basın aracılığıyla tartıştı.

25 Ekim Cumhurbaşkanı Sezer Pakistan'ı ziyaret etti. Pakistan Devlet Başkanı Pervez Müşerref'e Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer destek mesajı ilettili.

26 Ekim SPK Enflasyon Muhasebesi Tebliğı ile Konsolide Mali Tablolar Tebliğini kabul etti.

27 Ekim 2001 yılı dokuz aylık bilançolara göre 138 şirket 3.1 katrilyon lira zarar ettiğini açıkladı.

28 Ekim Windows'un 800 milyar dolarlık satış beklediğı Windows XP programının tanıtımı yapıldı.

29 Ekim Cumhuriyetin 78'nci yılı kutlandı. İşçi ve İşveren Örgütleri ile TOBB Hükümeti uyardı.

30 Ekim İçişleri Bakanı Yücelen İstanbul eski Büyükşehir Belediye Başkanı Erdoğan ve Başkan Gürtuna için soruşturma izni verdi.

31 Ekim Kuzey İttifakını eğitmek üzere Türkiye Afganistan'a asker gönderme kararı aldı.